

LUCEAFĂRUL

SUMARUL:

«FAMILIA»	Al. Ciura	○ SEMINARUL DIN LIPSCA ...	Oct. C. T.
CENUȘE	Z. Bîrsan	○ FLORI DE GHIAȚĂ (poesie) ...	Liliac
O COMUNICARE	N. Dobrescu	○ TRAGEDIA OMULUI (Madách,	
ZADARNIC (poesie)	Z. B.	○ Tabloul VII	Octavian Goga
HOTUL (schiță)	I. Agîrbicean	○ FOI RĂZLEȚE (schiță) ...	Dr. S. P.
DUPĂ RIGUROS	Simin	○ DIN INTERMEZZO (poesie) ...	Ludovic Daus
CLIFE DELA ȚARĂ	I. Ciocîrlan	○ ILUSTRĂȚII: Iosif Vulcan. — Ioan Biznu.	
APOSTOLUL (poesie)	Nic. Otavă	○ Cronică și noițe. — Cărți și reviste.	
IOAN BIANU	Oct. C. T.		

AVIS.

Aducem la cunoștința On. cetitorilor, cari nu și-au achitat încă abonamentul, că în curînd o să le trimitem chitanțe de încasare prin poștă. I rugăm respectuos să binevoiască a le achita, pentru a nu periclita existența revistei noastre pe care o susținem cu multă trudă, și mari greutateți.

Numărul viitor al „Luceafărului“ va fi număr dublu (12—13) și va apărea înainte de 2 Iulie vechiului a. c. cu ilustrații artistice și cuprins bogat, preamărind pe Eroul creștinătății.

Acest număr comemorativ nu-l vor primi numai abonații cari și-au achitat abonamentul.

Cerem scuze abonaților noștri regulați c'am întîrziat cu acest număr, dar vina nu e a noastră, ci a acelora, cărora le place să primească reviste de pomană.

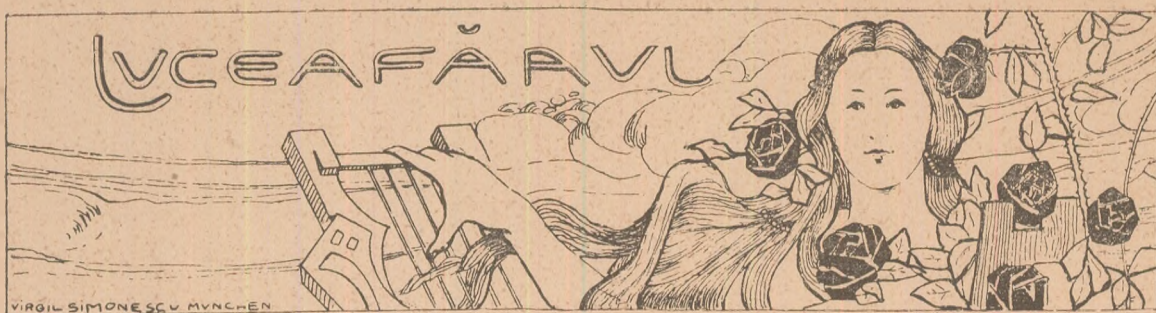
Pe vechii abonați i rugăm să binevoiască a-și reînoui abonamentul, comunicînd adresa exactă, pentru a se evita pe viitor orî-ce neregularități.

Editura „Luceafărului.“

ABONAMENT:

Abonamentul se plătește înainte! Pe un an: 12 cor.; pe $\frac{1}{2}$ an: 6 cor. Pentru învățători, preoți săraci și studenți, : numai pe un an: 7 cor. În România: un an: 16 lei; $\frac{1}{2}$ an: 8 lei. Pentru preoți învățători și studenții din România, numai pe un an 12 lei. Un număr 50 bani, în România: 65 bani.

Autorii, cari voesc să li se anunțe apariția publicațiunilor, sînt rugați a ne trimite cîte un exemplar. Rugăm în deosebii pe autorii din România.

„FAMILIA“.

(1865—1904)

Pe masa mea de scris stau risipite, de o săptămână și mai bine, colecții vechi de ale „Familiei“. E vorba să scriu un fel de studiu asupra acestei celei mai vechi reviste a noastră — și nu pot.

Aprecierea obiectivă a criticului e copleșită de dulcile amintiri, atât de recente încă din tinerețe.

Cum întorc repede filele, mă opresc fără voie la câte un titlu și tresar. Mă văd băiat în clasa a V-a gimnazială, cetind în lungile ceasuri de tăcere o nuvelă de Vasile Ranta Buticescu. Numele acesta abia de l-am văzut remarcat în vre-o notă prizărită a cutărei istorii de literatură ardeleană — și pentru dezvoltarea gustului estetic la Românii de dincoace, poate nimeni n'a contribuit mai mult ca dînsul.

Aceiaș lucru l-aș putea spune despre „Familia“.

E cea dintîiu foaie literară de dincoace, care a reușit a se împotrivi patru decenii încheiate ingraturii publicului romî-

nesc. Și aceasta începînd cu anii, cînd *dincolo* nu stabilise încă Eminescu cadrele de marmoră a limbei literare și cînd părinții scriitorilor de astăzi, atât de desăvîrșiți ca formă, se luptau încă cu greutățile începutului.

Înainte cu patru-zeci de ani, mamele noastre învățau a ceti romînește din „Familia“, legănîndu-și visele lor de fecioară în cadența era unor versuri, pentru cari critica savantă de astăzi nu are decît un ușor zîmbet de ironie.

Și, răsfoind filele învechite, dau de ilustrațiunii ce mi s'aun imprimat atât de bine în memorie, de pe vremea cînd eram copil, și mama, D-zeu s'o odihnească, le comenta în culori fantastice.

Pe urmă am ajuns la școală... auziam pe studenții mai mari citind pe Eminescu. Instinctul de imitație ne răpia, îl citiam și noi, dar fondul admirabil întrecea cadrele micului nostru creier și abia de ne alegeam cu muzica dulce a limbii și cu măiastra legănare a stihurilor. „Familia“

IOSIF VULCAN.

era pentru noi cel mai dulce consolator și prieten, care avea totuși unele revelații artistice și pe seama noastră.

Și seara în dormitor, când se stingea lumina, cel mai isteț povestitor începea să ne spună din „Florile codrului“, „Răz-bunarea nevestii“, „Ranele națiunii“... și adurmiam, ca să complectăm în vis restul poveștii.

„Familia“ a fost hrana intelectuală a părinților noștri și a noastră de-o potrivă. În mijlocul mormanului de reviste literare adurmite în Domnul, ea singură a filfăit steagul culturii naționale și ne-a scăpat de ne mai pomenita rușine, ca un popor, care cu fală spune că numără trei milioane, să nu aibă o singură revistă literară măcar.

Ani de-arîndul, deceniile întregi chiar „Familia“ era locul de întâlnire al frun-țașilor literaturii din regat cu tot ce s'a scris la noi mai de seamă. Alexandri, Hasdeu, Granda, Vlahuță, Delavrancea, V. A. Ureche, Carmen Sylva, Zamfirescu, Poni, Rosetti etc. scriau alături de Slavici și Buticescu ai noștri. Eminescu și-a publicat aici primele inspirații, iar Coșbuc scria pe atunci numai pseudonim.

S'a întors însă roata vremii!

Literatura din regat a luat un avînt așa de puternic în anii din urmă, încît noi, mai puțin favorizați de soartă, am rămas fatal în urmă.

Din înălțimea de astăzi, corifeilor noștri nu le mai dă mîna să se coboare la frații rămași în urmă, la „Familia“.

Metropola noastră culturală este luminoasă numai în ochii noștri, cari o privim din umbră, în vreme ce noi rămînem cu desăvîrșire nebăgați în seamă. Spiritul de observație al criticei bucureștene se mărginește la Nord-Est cu Carpații. Dincolo de această fatală graniță, nu se mai poate face literatură...

Astfel „Familia“ după ce atinsese în

apogeul ei sublimul ideal al unității noastre culturale, rămîne izolată, avizată în mare parte la condee începătoare.

Cele trei-zeci și nouă de colecții sînt tot atîtea pagini din trecutul nostru cultural. Generație de generație își depune în aceste colecții tributul ei de *tinerete* și de idealism, iar d-l Vulcan, care în raporturile ce le presintă Academiei, e une-orî așa de sever (ca de pildă, acela referitor la „Sybaris“) față de acești nepretențioși visători, împărtășește aproape celebrul adagiū al lui Eliad.

La suverana ignorare a fraților de dincolo se adaugă și străbunul indiferentism al cetitorilor. Cîți dintre criticii de dincolo citesc „Familia“? Și iarăși cîți o citesc dela noi, mai puțin binecuvîntați de soartă cu această înaltă prerogativă?

Foarte puțini; cu toate aceste fie-care ar fi gata în orî-ce clipă să-ți spună „opinia“ asupra ei.

Și „Familia“ totuși n'a sucombat.

Primesc azi o invitare la festivitatea, aranjată de despărțămîntul Asociațiunei în onoarea „Familiei“ și a directorului ei. Și citesc, că tinerimea universitară, la inițiativa colegilor din Paris, își va trimite reprezentanții ei de onoare, și se vor rosti discursuri frumoase și se vor închina pahare multe în sănătatea celui mai vechiu gazetar al nostru.

Era și vremea.

Era și vremea să-și achite publicul datoria de onoare, față de un dascăl meritat al condeului, dascălul nostru al tuturor.

În mijlocul celor ce se bucură „Luceafărul“ încă își reclamă un loc modest, rugînd pe bătrînul nostru dascăl să-i primească omagiile.

Cea mai veche revistă literară nu va rămînea neînduioșată la urările de bine a celei mai tinere din surorile ei!

Al. Ciura.

CENUȘE.

Ce mai comoară de gospodărie mai era și Florea Măgură, bătrînul! De cum da 'n primăvară nu mai avea omul astîmpăr. Pe unde te învîrtea, îl întîlnia. Plugurile ieșiau dela el din curte de nu se mai sfîrșiau, iar pe vremea căratului intrau carele încărcate de steteaū să dărîme boltitura porții.

Și-ar fi putut să trăiască mai liniștit, că din mila lui Dzeū avea de unde, da ți-ai găsit; i plăcea lui să aibă val — și pace.

Avea pe zi cîte doisprezece lucrători, oamenii din sat, și și mai mulți cîte-odată. Și numai ce-l auzia: dta colo, dta dincolo... și pe toți i înpărția și la urmă se urca și el cu car cu vre-un argat, și haide... ba la cărat, ba la întors de fin, ba cine știe unde. Seara s'adunaū cu toți, se întindea masă mare sub nucul din curte și bucatele făcute de lelea Sofia, o muere din vecini, că Moș-Florea era vădov de mult, aburiaū un miros de-ți lăsa gura apă.

— Așa băeți... așa — începea bătrînul, ridicînd cel dintîi păhar de rachiū, — v'ați purtat pe ziua de astăzi... Acu' noroc și Dzeū se vă ție!

— Dzeū să te auză și să trăești moș Măgură, — strigaū cu toți, iar cîte unul mai de casă i zicea: și să-ți trăiască băeții!

Cînd auzia de băeți, fața bătrînului se lumina de bucurie și de mîndrie i schinteiaū ochii.

Copii erau inima lui, viața și fala lui. Cînd auzia vorbindu-se de ei, par'că întinerea. Păhărelul mergea din mînă în mînă și fie-care închina cum știa mai bine.

Gheorghe al Căprarului, singur el nu era din sat, nu prea cunoștea rostul bătrînului și d'ăia se aplecă la urechea lui Ilie Cîrnul și-l întrebă:

— Da, cițî băeți are nene Ilie?

— Doi, o fată și un băiat... sînt amîndoi duși la învețatură... departe... ci-că prin țara Praisului.

— Tacî, nu mai spune! — făcu Gheorghe, holbînd ochii și-i scapă lingura din mînă.

— D'apoi ce, mă, crezi că-i glumă? Bătrînul are chiag nu nimica. Are mă... de nici el nu știe cît are. Și apoi locuri... de nici nu le mai ține minte. Mai toamna trecută tot cîmpul era cules, numai o holdă de ovăs mă rēmasese în picioare. Se uita oamenii la ea ca la minune. Cine dracu să-și lase frumșete de ovăs să putrezească pe loc? Si tocma într'un tîrziū și-a adus bătrînul aminte că-i a lui.

— O uitase.

— 'Poi ce... da ia Gheorghe că se răcește!

— Că bine zici... și începu să mînce.

— D'apoi băeții... că nu găsești nici la

oraș băeți ca ai lui, — continuă Ilie Cîrnul, bucuros că-l ascultă și pe el cineva. Fata, s'o vezi, par' ca-i fată de domn, zău așa. Ce nu i-a făcut tată-său, ce nu i-a cumpărat? Pînă și cvalir i-a adus acasă.

— Ce?

— Cvalir... știți ăla pe care cîntă. Trăgea mă Gheorghe niște ardelenesți, de juca lumea pe uliță.

— Din «scalir» nene Ilie?

— Cvalir mă... ce scalir... Bată-te norocul să te bată, că prost mai ești... — și îl pufni pe Ilie Cîrnul un rîs dela inimă de i se vărsa toată lingura pe cămașe.

— Cvalir Gheorghe... așa-i zice. Stăi să vezi. Acuma eū, de, mai de casă pe aici, am îndrăznit și într'o zi m'am dus să-l văd și eū. Mă, să fi văzut minunea minunilor! Eū gîndiam că-i ca o flueră... voi... ca o ceteră... da cînd colo el e cît un lădoi.

— Aoleo!

— 'Poi... și are mă patru picioare, trei de lemn și unul de fier. Și apoi cînd i deschide ușița are niște măsele... albe și negre. Și apoi cînd vrea să zică numai îl calcă pe picior și umblă cu dejetele pe măsele și mă, se mă bată Dzeū, numa singur mă, și cînd zice, zice ca țiganu cu fecior cu tot.

Gheorghe al Căprarului stetea prostit cu ochii în gura lui Ilie Cîrnul. Așa ceva nu văzuse el nici odată.

— Să nu mor, nene Ilie, și să văz și eū una, ... cum dracu-i zice...

— Cvalir.

— Așa... un scvalir d'alea.

— Da să vezi mă Gheorghe, acuma eū am cam băgat de seamă. Cînd zice pe ale negre, te apucă-o jale de ți-se duce inima... apoi cînd sloboade zicala pe ale albe... atuncea-i de joc.

— O, Doamne!

— Zău mă... Da ia mai toarnă un păhar de rachiū să ne mai udăm gîtul.

Mai băură ei, mai mîncară, mai traseră cu urechea la ceilalți și mai închinară și lui moș Florea, care ședea în fruntea mesii vesel și mîndru ca un grof.

Într'un tîrziū Gheorghe, care ca ori ce străin doria, să mai știe cîte-ceva din rostul bătrînului întrebă:

— Da f.cioru?... Ficioru trebuie să fie învățat tare...

— Apoi cu ficioru uite cum e... Mă mir, că n'a murit de-atita învățatură. Da cum, Doamne iartă-mă, să nu fie învățat, dac'o gătat toate

școlile. Întîi și întîi l-o dus la oraș. Acolo o stat pînă o gătat și după aia l-o țipat la Blaj. După ce o gătat învățătura și acolo, hai să-l mîne la Brașeu. E, după ce n'a mai avut nici aici ce învăța, l-o dus mă la școlile ale pogane dela Năsăug. Acolo ci-că vin domnișori învățați din toată lumea...

— Așa o fi.

— Stăi să-ți spuî! Acuma a dracului și învățătura asta, că tot n'o gătat-o de tot. Părintele tot sta pe capul lui Măgură să-și trimeată ficioru la curs, să se facă popă. Mă mir că ce ar fi mai avut să învețe și acolo. Așa, să stea trei ani să învețe dascălie și popia și să se facă popă. Da tată-său ho!... și l-a trimis oblu în țara Praisului... nu știu unde... într'un oraș departe de tot.

— Pe unde-o fi aia, 'ne Ilie?

— Nu știu zău... — și ridică din umeri, apucîndu-și mustațile cu amîndouă mîinile.

— Cum nu știî, mă Cîrnule? — intră în vorbă Stan Bondocu, — că aștia, cari merg la America, îl știu, că aia-î ștația a din urmă și după aia dă de apă.

— Apoî iacă, nu știu... De unde să știu? Că eu n'am fost la America... m'o ferit D-zeu, — i răspuse Cîrnul înțepat.

— Mă, zău ia, eu am auzit, că America aia ar fi sub pămînt. Da ce va fi și mai departe 'ne Ilie? — întrebă Gheorghe al Căpraruî.

— D'apoî ce să fie mă? Ia, nimic!... Ce să mai fie?... Mi-a spus mie un domnișor, c'o voroghit cu unul, care s'o dus pînă la marginea lumii și ci-că o șezut pe mal, iacă așa cum staî e pe laîfa asta și s'o jucat cu picioarele în nimica...

— Da ce tot îndrugî acolo, mă Cîrnule? — întrebă Moș-Măgura, vezînd cum s'adunase vr'o cîți-va și asculta la gura lui Ilie.

— D'apoî ia, de ficiorul d-tale vorbim, i, spuî lui Gheorge așta, ca să știe și el și să aibă ce povesti nevستی-si, cînd s'o duce acasă.

— Da, zău; învățat ficior ai moș Floreo — zise Gheorghe al Căpraruî; — D-zeu să țî-l ție...

— Apoî de, ce să zic?... De învățat, e învățat și el ca pe seama lui... — i răspuse bătrînul cu ochii plecați și cu 'n zîmbet de mîndrie pe toată fața.

— Lasă, moș Floreo, că-l știm noi — sări Stan Bondocu cu gura — nu trebui să ni-l mai laude nimeni... îl știm noi; că de cînd era mititel știa Epistolia și Visul mai pe deasupra, fără carte... Și apoî citea din cărîndar cum i vremea și cînd îs țîrgurile... și în toată ziua citea din novele, cînd e bătae...

* * *

Așa era în fie-care zi la casa lui moș Florea Măgură, ca la țîrg!... Și se înbiau oamenii la lucru, unde s'adunau așa mulți la un loc; o duceau ca într'o clacă.

Oamenii băgaseră de seamă patima bătrînului pentru copil și de cîte ori puteau aduceau vorba. Asculta bătrînul, asculta... și-i plăcea. Și apoî și el singur vorbea cu drag de băeți, și-i lauda și-i ridica în slava cerului pe toate părțile. La cîmp, la horă, în cinstea bisericii, la crîsmă, mă rog, ori unde se pomenea numai ce aducea și el vorba. El, ce vreți? Atît avea bătrînul și cine mai avea ce are el? Care plugar a mai făcut ce a făcut el, să-și trimită băeții în țări străine la învățatură?!

Cînd îl întreba cîte unul ce-i mai face băiatul și de mai stă prin ale țări, bătrînul i răspundea:

— Las' să stea taică, că are cu ce să trăiască. Vorba-i numai să învețe, s'avem și noi vre-un om de-ai noștri să vorbiască la judecătorie.

Și apoî fata... Fata era de vre-o optsprezece ani. După ce a învățat vre-o cîți-va ani la oraș, s'a dus și ea cu frate-său acolo să învețe mai departe. Ce învăța?... Bătrînul nu prea știa bine. El știa doar să le trimită banii ia lună. Le trimitea cît ziceau ei, i avea de unde. Pe lingă că-i mergea gospodăria, apoî mai avea el puși la o parte banii, de pe vremea Muscalilor, cînd umblau poliî imperiali, cum umblă astăzi băncutele de zece.

He, he, ce afaceri făcuse bătrînul pe vremea aia; boul și suta și un car de fin face poli ca ochiul. De atunci prinsese bătrînul chiag și prinsese bine.

Se cam șioptea prin sat în vremea din urmă, că ar mai fi secat pungulița bătrînului, dar cine stă s'asculte ce spune satul. Domniî dela sfat îl vedeau în fie-care lună venînd cu trei sute de florinî și cîte-odată și cu mai mult de le trimitea băeților.

— Mai sînt moșule, mai sînt? — îl întreba notarul rîzînd și clătînînd din cap.

— Pîn' or fi, m'eti mai vedea și pe mine pe aici, — i răspundea bătrînul rîzînd.

Și așa. Toate erau bune... numai nu prea primia bătrînul vești dela băeți și asta-l mîncă la inimă. De multe ori ședea cîasuri întregi în pat și nu putea s'adoarmă, se tot gîndia. Și dacă adormia i visa, și se visa și pe el înconjurat de nepoți și era fericit și de multe ori plîngea în vis de bucurie.

Un singur gînd avea. Să-și însoare băeții, să-și vadă nepoții și apoî poate să și moară. Să vază el cum i-se sporește neamul; așta era dorul bătrînului. De cîte ori nu-i spusese băiatului: «Să înveți taică și apoî să viî să te însori!» Și dacă băețul strimba din nas, Moș-Măgură se cam supăra și-i spunea rîspicat:

«Să te însori mă, m'auzi, că n'am poftă să se prădească neamul Măgureștilor cu una cu două. Așa-i frumos, mă, și așa i place lui D-zeu.»

* * *

Într-o Duminică, tocmai se întorsese dela sf. biserică, primi bătrînul o scrisoare. Era slova băiatului. Se uită la ea pe toate părțile și de bucurie par' că nu-l mai cuprindea casa.

— Mi-a făcut băiatul examenul — își zicea bătrînul și o porni la popa cu scrisoarea să i-o cetească... «A făcut examenul» își tot zicea în sine și mergea vesel pe uliță, de pînă și «bună ziua» o zicea mai... nu știu cum cînd trecea pe lîngă oameni.

— Așa, are să vie apoi acasă, să-l însor... — Gîndul ăsta îl îmbăta și par' că nu mai vedea bine. I scrisese băiatul mai deunăzi că are să facă examenul, atunci cînd i ceruse înc'odată atîtea bani — i trebuia pentru taxe — și acum era sigur că despre asta avea să-i spue în scrisoare.

Bietul bătrîn! Cînd i ceti părintele scrisoarea ce era?... Fata lui, Maria lui, fugise cu unul... «... Sînt trei săptămîni și mai bine de cînd o caut... nu e și nu e» i scria băiatul.

A rămas cu ochii holbați și par'că i se pusese o peatră pe inimă. Părintele a încercat cum știa să-l mîngie, bătrînul însă rămase înlemnit fără să zică o vorbă, par'că nici nu auzea. Maria lui... să facă ea una ca asta!

Și a luat scrisoarea și a plecat.

Vara era în toilul ei, carăle intrau și ieșiau din curtea lui Moș-Măgură, roada era tot așa de bună ca în celelalte veri, număi bătrînul nu mai era ca mai nainte. Fruntea i-se posomorise, ochii nu mai erau așa de vii, și fața par'că-i îmbătrînea pe fie-care zi. Pînă și lucrătorii erau mai făcuți de-o vreme încoace.

Par'că i-se rupsesse ceva 'n suflet. Era trist și nu se mai îngrija nici de pămînturi. Pe uliță de abia de se mai tîra și la biserică ședea tot cu capul plecat; i era teamă să întîlnească privirile oamenilor.

Așa a dus-o toată vara.

Spre toamnă ce s'a gîndit? Să-i scrie băiatului să vie acasă. De cinci ani de cînd e dus să-i ajungă. Aci are de toate, ca să poată trăi. Să vie acasă. Par' că-i era frică bătrînului de ceva... Știindu-l lîngă el, văzîndu-l, are să fie mai bine. Să vie să se însoare. Să-și vază el nepoții, asta-l ardea pe Moș-Florea. Să vază și el cum se înmulțește neamul Măgureștilor. Atîta învățătură... Dă-o focului... Și apoi se simția bătrîn și i-se făcuse urît tot singur... singur. De ședea acasă nu-și găsia loc, de pleca pe uliță i-se părea că-l arată lumea cu degetul. Nu mai știa în cătro s'apuce. Cîte-

odată scotea din ladă hainele fetei, de pe cînd era mai mică, le săruta și le uda cu lacrimi... și iar le săruta...

În timpul din urmă mai primise o scrisoare dela bălat în care-i spunea, că n'a putut să-l dea de urma fetei. A intrat ca 'n pămînt...

— Bine, bine, — își zicea bătrînul, — are să vie ea odată, dar n'are să mă mai găsească.

Într-o zi, tocmai era gata se plece la oraș, veni pîrgarul cu o scrisoare... o scrisoare, care nu sămăna cu celelalte. Ce să fie? Nu mai avea vreme să se ducă la părintele. O așeză bine în șerpar, se urcă în căruță și porni. Pe drum se tot gîndia... ce fel de scrisoare să fie aia cu slove de par' că ar fi dela judecătorie.

Cînd ajunse în oraș s'a dus drept la un avocat, pe care-l cunoștea bine.

— He, ce vînt te bate încoa Moș-Măgură — il întrebă procatărul.

— Apoi uite d-le cum și cum... Să-mi scrii o scrisoare tăică și să-i spuî băiatului să vie negreșit acasă, că nu mai pot fără el. Mi s'a făcut urît și pace... — D'ala pornise bătrînul la oraș.

— Apoi să-i scriu, Moș-Măgură... — și avocatul se așeză la masă,

În vremea asta bătrînul își aduse aminte de scrisoarea din șerpar.

— Ia... d-le avocat, fă bine cetește-mi întii scrisoarea asta... De unde pustie o fi? Mi-a adus-o azi dimineață...

Advocatul luă scrisoarea, se strimbă odată din gură și apoi își increți fruntea. O rupse. Cetea... și după ce a mai cetit se uită la bătrîn. Moș-Măgură stetea pe un scaun mai la oparte aplecat înainte și cu gura căscată.

— Moșule... nu e bine... — zise avocatul dintr'odată.

Bătrînul își îndreptă corpul, își ridică capul, închise gura și rămase cu ochii mari țintă la avocat. Apoi întrebă cu o voce răgușită:

— Ce este?

Advocatul după-ce se mai uită odată la scrisoare, ridică din sprincene și dădu din umeri... și-i răspunse apoi:

— Uite ce e... Băiatul d-tale, pe semne, a intrat într-o societate stricată, uite... a furat niște bani... și acuma e închis...

Moș-Măgură se făcuse ca ceara. Și-a apucat capul în palme și-a stat așa apasîndu-se tare pe tîmple. I se părea că are să-i plesnească feasta. Avocatul se uită și nu mai știa nici el ce să zică.

Peste cîte-va momente, încet ca și cînd ar fi ridicat tavanul casii în cap, bătrînul se îndreptă pușin, privindu-l pe avocat cu niște ochi tulburi și înfiorători. O șuviță de păr cărunt i se desprînsese de după ureche și-i atîrna pe lîngă ochi. Își aduse mîna stîngă la gură și

cuprinzîndu-și barba în pumn întrebă cu vocea stinsă :

— A furat ?

Advocatul dădu din cap.

— He... he... — oftă bătrînul din fundul rărunchilor și scărpinîndu-se cu toată mîna în creștetul capului rămase sdrobit, privind în golul odăii :

— A furat...

Și-a luat pălăria și-a plecat.

Pe stradă se împiedeca de toți oamenii. Nu mai era nimic pentru el... nimic... nimic... Moș Florea Măgură, cîntea și fala satului, Românul gospodar, omul de treabă, tatăl cel cu tragere de inimă pentru copiii lui, ce mai rămasese?... Nimic! Hoț... atît mai auzea el... par' că i-se băgase un drac în inimă, care-i tot strigă de-acolo: Hoț... hoț... hoț... și mergea și i-se părea că se cufundă pămîntul.

Iacă neamul Mărgureștilor, iacă la ce a ajuns... S'a dus nădejdea, s'a dus... Nu mai e nimic pe lumea asta!

Cînd a ajuns la căruță și-a lăsat capul pe leucă și-a stat așa... prăpădit. S'a ridicat apoi de-odată, și-a scuturat capul cel cărunț, par' că ar fi vrut să-și alunge norii ce i-se puse pe frunte și să-și spulbere vîlul ce i-se lăsase pe ochi și-a început să-și înhame calul...

— S'a dus tot... tot... Copii netrebniți... Și afurisită țară străină... Tot... tot mi-ai luat.

S'a urcat în car și-a plecat.

Bătea un vînt umed vijeind pe lîngă căruța, care alerga nebună pe drumul de țară. Par' că știa și calul că trebuie să se grăbească. Moș-Măgură își avea gîndurile lui și calul știe gîndul omului.

Acasă, de-abia de intrase în curte, de-abia de deshamase și porțile se deschisera din nou. Erau șase care încărcate ba cu grîu, ba cu otavă, ba cu ovăș... gata să intre în curte...

Moș Florea Măgură eși în poartă și strigă :

— Măi băeți... ascultați, măi băeți... Voi sunteți oameni săraci, așa e? Eū am primit astăzi scrisoare dela fiu-meū... mă cheamă la el și plec mine... S'a însurat acolo cu o prințesă, mă... Ce-mi mai trebuie mie acuma? Iacă vă dăruiesc vouă carăle, cu boi cu tot, și încărcate gata, duce-ți-vi-le acasă... sunt ale voastre...

Toți remaseră cu gurile căscate. Nu le venia să creadă. Și treceau oamenii dela lucru și toți se opriau să vadă ce-i, și cele șase cară încărcate ședeau înșirate unul după altul în fața porții. Și s'a lătit vestea și s'a adunat o grămadă de lume la poarta lui Moș-Măgură.

— Așa mă... duce-ți-le acasă să fi-ți oameni de treabă și munciiți, mă!...

Toți steteau nedomeriți... Unii șoptiau, c'a nebunit bătrînul. Dar cînd vezură că Moș-Florea

chiamă pe mai mulți în curte și le dă la unul căruța cu calul, la altul un porc, la altul o vacă, un plug, un ham... în sfîrșit cînd văzură că Moș-Măgură își împarte tot ce are prin curte, se încredințară și cei cu carăle încărcate cu bucate că așa trebuie să fie. Și numai ce începură.

— Apoi dacă are de noră o prințesă! Ce-i mai trebuie...

— Așa zău — răspundeau alții — fericite de el! Știu c'a avut parte de bine în lumea asta...

Moș-Florea își împărțise tot de prin curte. Pînă și lopata dela grajd și-o dăduse. Mai rămaseseră cîte-va găini ulfate, cari se mai mișcau în fundul unui coteț dărăpănat. În colo pustiū tot... pustiū ca o groapă.

Popa Simion, care se întorcea dela vecernie, auzise pe uliță de comedia asta și bătrîn cum era venise să vadă și el ce-i și cum. Moș-Florea cînd îl văzu să repezi la el :

— Așa, bine că ai venit părinte, că era tocmai să viū la d-ta... bine că ai venit! Poftim în casă că am să-ți spuī ceva.

— Am c'am auzit, — îngînă popa cu o voce blîndă — am c'am auzit...

— Apoi așa e cum ai auzit. Eū plec... trebuie să plec... Și... unde mă duc eū, nu-mi trebuie nimic.

— Trebuie să fie bogată tare...

— Da, da... bogată... Uite sfinția ta ce-i vorba: eū vreau să las toată averea bisericii. Am agonisit-o cum am putut... am muncit... acuma... am copii bogați, părinte... bogați... nu-mi mai trebuie nimic... nimic...

— Și zi pleci, hai?

— Mă duc sfinția ta... mă duc.

Trimise lute de chemă și pe epitropi; să fie martori.

Deschise apoi o ladă și scoase de-acolo o pungă de bani și vre-o cîte-va bilete de bancă.

— Iacă... pentru biserica... Și mai am apoi pămînturile... Să facem în scris sfinția ta.

Aduse hirtie și cerneală.

— Scrie părinte cum îți zic eū: «Las pentru sfinția ta biserica din satul meu, unde am învățat cîntea și frica de D-zeu, o pungă de bani în aur pecetluită, 5 bilete de bancă și 32 de holde pe cîmpul cel mare...» Așa... iscălește-mă părinte, să puī deștul.

După-ce iscăliră și martorii, Moș-Florea mai zise :

— Acum las tot în mîna d-voastră pentru sf. noastră biserică. D-zeu să vă ție încă mulți ani și...

Bătrînului i-se înecă glasul și nu mai putu să vorbească. I sărută mîna popii, strînse mîinile epitropilor și apoi... apoi rămase singur.

Se făcea seară. Bătrînul încue poarta din spre uliță și intră în casă. Cu capul plecat, oprindu-se la fie-care pas, străbătu casa de-

alungul și de-alatul. Ochii lui fixați în podele, reci și tulburi, căutați par'că ceva.

Într'un târziu se așază pe un scăunel lângă vatră și se uită în cenușe... La ce se gândia? ... Poate la copiii lui, poate la el... poate la nimic...

De-odată aude că mișcă cine-va la ușa tinzii. Se duce, și ce era... cînele. Se întorsese și el cune știe de pe unde...

— Hei... pe tine te-am uitat ulițarnicule, — zise bătrînul, — ia poftim încoa'... — Și-l lăsă în casă. Bătrînul se așază iar pe scaunel și cînele se gudură pe lângă el și-și întindea botul în spre obrazul lui, par'că ar fi vrut să-i spue ceva. Moș-Măgură i luă capul în palme își apropie obrajii de fruntea lui și începu să plîngă...

— O să rămîi și tu fără stăpîn Ursule, — suspină bătrînul, pe cînd cînele stetea liniștit și pătruns par'că de durere.

Vîntul vuia pe-afară și din cînd în cînd cite un strop de ploae lovia ochiul ferestrii...

Bătrînul se sculă de pe scăunel și se duse la fereastră... Se vedea muchea dealului de parte peste luncă... Și se însera tot mai mult. A stat și s'a uitat mult într'acolo. Ce vedea el acolo?... Cînele se ridicase cu labela de dinainte pe scîndura ferestrii și se uită și el... și apoi își întorcea capul și se uită la stăpînul său... și iar se uită în spre muchia dealului.

Bătrînul a stat înlemnit, a stat mult pînă se înserase bine de tot. Încet ca o umbră s'a deslipit apoi de fereastră, s'a dus la un dulap și a luat o luminare. A aprins-o și obrocîndu-o cu

pălăria s'a dus în șură, în șura îndesată de bucate și de finarie, i-a făcut un culcuș în niște pae de grîu, a așezat-o bine și cu grije să nu se răstoarne și-a eșit apoi ca o furtună în curte, din curte în uliță și apoi în spre pădure.

Era o seară tristă și pustie. Vîntul vîjeia pe uliți. Ici-colo cite-o luminare mai licăria pe la ferestrele caselor.

Peste o jumătate de ceas șura toată era în flacări, șura și-o aripă a casei. Tot satul se ridicase în picioare. Ce mai puteau să facă? Vîntul se pornise nebun și bătea par' că din toate părțile dintr'odată.

Toți se întrebau unde-i Moș-Măgură, unde să fie?... Știați toți că numai cum e mine avea să plece.

Nu peste mult pornise să strălucească o flacără pe muchia dealului de peste luncă, tocmai în locul unde erau stînjini de lemne ai bătrînului. La început ca o limbă, apoi tot mai mare, tot mai înaltă... La lumina ei se vedea marginea pădurii întunecată ca un vâl negru ce-ar înbrobodi dealul de-alungul.

Tot satul se uită aco o... Nu știa nimeni ce putea să fie, dar era frumos și toți se uitau acolo. Pînă strigă odată Ilie Cîrnul: «Măi, oameni buni, acolo's lemnele lui Moș-Măgură, mă!»

* * *

A doua zi... A doua zi nu mai era nimic din gospodăria lui Moș-Măgură... Ba cînele... cînele doar remasese și întristat ședea pe muchia dealului păzînd o grămadă de cenușe.

Z. Bârsan.

O COMUNICARE.

Într'un document aflător în «Liber regius»¹ cu data de 16 Ianuarie 1581, se vorbește de un «episcop al Romînilor în comitatul Albei Transilvaniei», anume în următoarea împrejurare: Se confirmă de către principele Ardealului, Christofor Batory o donațiune de pămînt (fundum alodialem) pe care o face George Bánfy Losontz de Hunyagya, comite al comitatului Cluj și consilier al principelui, lui Michael Balasfi Lippani cît și tuturor urmașilor lui. La ridicarea hotarelor acestei posesiuni, care se află lângă Alba-Iulia (extra muros hujus civitatis nimirum Albensis), după ce se spune că la răsărit se

începea cu eleșteul, iar la apus cu grădina principelui Christofor Batory, la mează-noapțe cu drumul public² adaogă că la mează-zi se învecinează pămîntul acela donat cu casa episcopului Romînilor ce există în comitatul Albei Transilvaniei — meridionali parte domus Valachorum episcopi in Comitatu Albensi Transylvaniae existe(s). Documentul acesta, după obiceiul de atunci de a reproduce și actele ce se confirmă în chiar copriusul său, conține în sine și scrisoarea de donațiune a numitului George Bánfy, din 1580, pe care apoi principele o confirmă și e înscrisă în «Liber regius». În

¹ Archiva Statului din Budapesta. Liber regius Christofori Batori I, Consensus Michaelis Balasfi Lippani.

² ... a porte orientali piscinula nostra, Occidentali vero hortus noster septemtrionali autem via publica...

această scrisoare sînt indicate de asemenea hotarele pămîntului donat, — aceleași ca mai sus pentru mează-noapte, apus și răsărit — cu deosebire însă că la pasagiul ce ne interesează pe noi, adică în partea de mează-zi, se spune mai puțin ca în însăși confirmațiunea principelui, căci aci citim numai «casa episcopului Romînilor, «meridionali vero domus Valachorum episcopi immediate vicinatur», pe cînd în confirmare se determină mai de aproape că adică casa aceea e a piscopului romînesc din comitatul Albei transilvane. Acestea sînt datele pe care le găsim în document. E întrebarea acum cum trebuiesc interpretate?

Fiind aci vorba de un episcop romînesc în comitatul Albei Transilvaniei, care are o casă în imediata vecinătate a Albei-Iulii, poate că s'ar găsi cine-va, care pornind dela aceste date — incomplete de alt-fel, — ar ajunge la afirmarea cum că într'adevăr exista aci un episcop romînesc care avea o casă vecină sau în apropiere de posesiunile principelui Ardealului, părere care nu ar putea fi, în nici un caz, subscrisă de subsemnatul.

Iată de ce am crezut de nevoie a mă opri puțin asupra acestui pasaj din documentul în chestiune.

De bună seamă că o afirmare ca cea de sus ar fi prea grăbită și lucrul ar fi impus prea departe, cînd s'ar afirma așa ceva, căci documentul nici nu numește pe nume un episcop, nici nu spune mai mult decît casa episcopului Romînilor din comitatul Albei. Decît un lucru: ceea-ce nu spune documentul, lesne poate fi complectat, prin fel și chipuri de conjeturi, de predilecția unora — cîți vor mai fi — pentru o veche, dar lor plăcută teorie, despre existența episcopilor — recte a mitropoliților — în Alba-Iulia, încă din cele mai vechi timpuri, dar care teorie, prin rezultatele cercetărilor dlui N. Iorga, care astăzi sînt ultimul cuvînt al științei spus în chestiunea vechimei mitropoliei romînești din Ardeal, trebe înlăturată; mitropolia romînească din Alba-Iulia Transilvaniei ne fiind mai veche decît timpul lui Mihai-Viteazul.¹

O privire însă asupra raporturilor bisericești din Ardeal în acest timp, anul 1581 devine necesară, pentru a ajunge la interpretarea pe care subsemnatul crede că trebe făcută pasagiului din documentul pomenit.

În acest an, 1581, se găseau în Ardeal, cu titlu de episcopi romînești trei persoane, fără însă să fie toți «adevărați» episcopi ai Romînilor. Numai unul singur dintre acești trei putea cu tot dreptul să fie numit și să poarte titlu de episcop al Romînilor, precum și era în realitate, căci ceilalți doi, erau mai mult niște super-

intendenți ai bisericelor romîne, (numiți de Calvinii episcopi) pentru Romîni care îmbrățișaseră reforma.

Episcopul drept credincios al Romînilor era Ghenadie, care la 1580 tipărise un Sbornic slavonesc¹ și își dase învoirea la tipărirea Cazaniei sau Evangheliei cu învățatură din 1581 dela Brașov cu cheltuiala lui Luca Hirscher.²

Ceilalți doi cu numele de episcopi ai Romînilor, dar în realitate propovăduind calvinismul erau: a) Mihai Tordași ales pe la 1577 episcop al Romînilor calvinizați. El își avea reședința în Turdaș, trăind din veniturile moșiei bisericești de acolo și din fiorinul ce i-l da fie-care preot. t Fu acel care începu tipărirea vechiului Testamen³ cunoscut sub numele de «Palia» dela Orăștie 1582, în a cărei prefață el scrie: «eu Tordași Mihai ales piscopul Romînilor în Ardeal»;⁴ b) Spiridon, care fusese ales pe la 1579, urmînd lui Eftimie ca superintendent al bisericilor din comitatele de nord: Turda, Cluj, Doboca, Solnocul din năuntru, fu recunoscut ca atare și în Solnocul de mijloc și Crasna și mai pe urmă întărit de Sigismund Báthory.⁵

Cînd din cele precedente se constată deja existența a 3 așa ziși episcopi romîni, (dintre care numai unul cu tot dreptul), s'ar putea naște întrebarea, dacă nu cum-va, din documentul de care ne ocupăm, n'ar rezulta existența unui alt episcop romînesc — al patrulea — în acest timp 1580—1581, fie el cu adevărat episcop drept credincios al Romînilor sau fie și calvinizat.

Mai întîiu însuși cuvintele, citate din document, ne spunîndu-ne pe nume, un alt episcop, ar fi deja un indiciu că n'am fi de loc îndreptățiți a admite cum că ar mai putea fi vorba aci și de un alt episcop. Dar apoi și faptul că deja se află pentru Romîni trecuți la calvinism, doi superintendenți în acest timp, nu am vedea de loc care ar fi necesitatea sporirei la infinit a numărului acestor așa numiți episcopi-superintendenți pentru «bisericile» romîne. De un episcop ortodox oriental, cu atît mai puțin poate fi vorba aci. Singurul constatat pînă acum e Ghenadie, care păstoria în părțile sudice ale Ardealului, vecine cu Țara Romînească și acel «domus Valachorum episcopi» se afla în imediată apropiere de Alba-Iulia, învecinat sau lîngă posesiunile principelui Ardealului. Și ce e mai natural e că lîngă un eleșteu și o grădină să fie și o casă; de aceea poate că nu am greși dacă am zice că acel «domus» a fost o donațiune făcută de principele care mai avea aci și

¹ Bianu-Hodoș, Bibliografia romînească veche pag. 84.

² Bianu-Hodoș op. citat. pag. 88 și 91.

³ Augustin Bunea: Vechile episcopii romînești pag. 42—43.

⁴ Bianu-Hodoș op. citat. pag. 95.

⁵ N. Iorga, Sate și preoți din Ardeal pag. 329.

¹ N. Iorga, Sate și preoți din Ardeal pag. 40—41.

alte posesiuni. Și apoi e foarte puțin probabil ca acea donațiune să se facă unui episcop ortodox, oriental, rămas în schizmă, ci mai de grabă unuia care a acceptat «o mai curată doctrină evanghelică», adică a îmbrățișat reforma; căci se știe că lățirea reformei la Romîni din Ardeal a fost susținută și de stat — respective de principii — și de particulari prin diferite mijloace de încurajare și ajutor cel puțin la început. O casă acolo lângă Alba-Iulia, poate cu o mică împrejurime, donată unui episcop românesc care propovăduie reforma, nu mi s'ar părea de loc ca ceva neadmisibil. E întrebarea acum însă, care ar fi acel episcop român reformat — dintre cei existenți de bună seamă, întru cât am zis că un altul nu s'ar mai putea admite, — care posedă acea casă lângă Alba-Iulia și care este denumit în document ca «episcopus Valachorum». Mi s'ar părea că nu aș afirma de loc imposibilul, când aș susține că acel «episcopus Valachorum» care se afla în posesiunea acelei case de lângă Alba-Iulia nu era altul decât Mihai Tordasi, care cum am zis rezida în Turdas. Se poate foarte

bine ca el să fi primit, ca încurajare sau ca răsplată a lățirii reformei printre Romîni acea casă, din vecinătatea posesiunilor principelui, dela însuși principele. Și cu atât mai mult sînt inclinat să admit acest lucru cu cât același Mihai Tordași pare a fi înființat cu ajutorul Principelui Ardealului, Sigismund Báthory o tipografie în Orăștie,¹ unde începu să se tipărească cu «chelciugul» unui nobil maghiar (Ferencz Geszty, Palia.²

În scurt rezumînd, prin «domus episcopis Valachorum in Comitatu Albeusi Transilvaniae» din documentul din 1581, nu credem că e vorba despre existența reală a unui episcop «romînesc» aci, ci pur și simplu de o posesie a unui așa zis episcop român, care mie cel puțin nu se pare a fi fost Mihai Tordași, episcop calvinesc al bisericilor romînești.

Viena, Decembre 1903.

N. Dobrescu.

¹ Augustin Bunea op. cit. pag. 43.

² N. Iorga op. citat. pag. 34.

ZADARNIC...

Pe culmea iubirii ședeam visători
 Ți-aduci tu aminte?
 Și vuetul lumei, cerca să ne-alinte
 De jos de sub nori;
 În tonuri răslețe purtate de vînt
 Urca pînă'n lumea de visuri senine...
 Tu albă de spaimă venit'ăi spre mine
 Zicîndu-mi c'o voce purtată'n fiorii:
 Ia-ți lira și cîntă-mi!

Și vuetul lumei, urca'ncetișor
 În tonuri răslețe,
 Cînd vrajnicu-mi cîntec cerca să ți resfețe
 Al inimei dor;
 Curat ca o rugă, ușor ca un vis,
 Sbura cătră ceriuri pe aripă ușoare
 Și îngerî — o ploae, pornea se coboare
 Cu cîntec pe buze și zornici în sbor
 Veniați să te vadă...

De vraja de cîntec ți-e sufletul prins
 Și dus în neștire...
 Purtat ți-e prin temple ce-ți vin amintire.
 — Cînd focul e stîns —
 Și-ți pare că tu ești, vestala ce nu-i

La locul de pază... frumoasa vestală!
 Și-o umbră de roșu pe fața ta pală
 S'așează... și tremuri; ți-e sufletu'nvins
 De dor de viață...

Eu cînt, ... vreau în cîntec vrăjit să te țin,
 Alături cu luna,
 Dar vuetul lumei te chiamă într'una
 Maî lung și maî viu...
 Eu cînt... că pe lume eu altceva n'am!
 Eu cînt... pe cînd ceata de îngerî copilă
 Se 'nalță la ceriuri plîngîndu-ți de milă,
 Se-'nalță... Tu veselă alergî spre pustiū,
 Spre viața din vale...

Priviți-o... se duce pe strîmte poteci,
 Voioasă să duce...
 Și nici nu se 'nchină trecînd pe la cruce
 Și... dusă-i pe veci...
 De-atunci singuratic, pe piscul pustiū
 Mi-amestec cu lacrimi cîntarea cea sfîntă
 — Vestală, vestală, sprc culme te-avintă,
 Revino!... pe vatră sunt cleștele reci
 Și focul adoarme...

Z. B.

NOȚUL.

(Urmare.)

III.

În urmă se deschiseră și izvoarele văzduhului. Întîi furtună și viscole turbate, de gema pădurea ca 'n brațele morții. Picuri mari, grei, bătea rar, unde și unde. Urletele viforului înecate prin husdoapele din pădure, prin văile adînci, isbucniau cu putere spre culmi, unde stejari și carpinii tineri se închinau pînă la pămînt... Bucăți de nori pătau cerul, oprind razele de lumină... Apoi de odată un clocot puternic cutremură întinderile, fierbînd în codru și tunetele se spărgeu acum repede-repede, unul după altul. Nătăvălile de pe cer se îngroșau mereu, grămădindu-se ca niște uriași ce se sugrumă. Văzduhul fierbe întreg, picuri deși răpăe pe poleitura de frunze a pădurii. Ploaia albă a închis depărtările, postății mari fumuri treceau peste culmi, lăsînd loc altora, mai dese, mai neguroase... Răpăitul nu mai înceta...

S'a 'nserat de mult și toți căsenii stam la cină. Dumitru încă adusese vitele mai din bună vreme acasă. Vorbiam de bunătatea lui Dzeu, care tot nu-și uită de noi. Ploaia nu mai conțene, dar acum cernea mai mult decît stropia.

Într'un tîrziu numai ce auzim noi că forfote ceva pe drum, și 'n urmă bătăi tari în poartă. Auzim și ne uităm unul la altul. Bătaia conțene puțin... Așteptăm noi, așteptăm să vedem cum s'a mai porni. Baba își făcu cruce, iar nora era ca scrisă pe părete... Ciocăniturile răsunară din noi: troc, troc, troc, buuf! Și cel dela poartă tuși odată strașnic. Ce să mai așteptăm? Mergem noi afară să vedem: ce-î? Adică eu, feciorul și sluga. Bătăile sînt tot mai aspre, ca și cînd ar lovi o muche de topor. Forfotitul se auzi din noi: un cal ce nu mai are astîmpăr de bună seamă, îndeasă și mestecă tina dela poartă... Noi nu zicem nimic, nu ne mai uităm unii la alții, ci toți trei ne uităm la poartă... Atunci un glas adînc, aspru ca suflarea crivățului, răcni în pădure: «Deschideți oameni buni, ori ce voiți!» Acum noi ne privim iarăși toți trei, nu deschidem... «Cine veți fi să-ți cauți de drum; n'avem sălaș», strigai eu. O lovitură puternică și poarta pîrâi prăbușindu-se.

Copitele calului sunară pe scîndurile de stejar.

«N'ai putut fi fără de paguba asta, măi bade», zise străinul, descălecînd. «Ia, adăpostiți-mi unde-va murgușorul, că l-a moțait ca pe un șoarece... Hei, n'aveți unde?» Cum s'a întors înaintea ferestrii în raza de lumină, obraji plini, umbriți de o barbă deasă, se zăriră bine. Sluga încremeni locului, ne mai apucînd să prindă calul de căpăstru, să-l ducă la adăpost. L-a dus Vasile sub șopron.

«Dumniilor voastre va părea cam ciudat, cum vin eu», zise într'un tîrziu, văzînd că noi nu mai rupem tăcerea. «Dar să nu vă fie cu supărare. M'a apucat vremea asta pe drum, ș'apoi și pe un cine trebuie să-l adăpostești pe-așa fuiag. Dimineată plec, n'aveți grije!»

Ce să faci acum? Să stringi din umeri și să mergi după el în casă. Alta ce? Pușca-î atirna grea în spate; pe țevile lucitoare se prelingeau picuri de apă. Să fi fost încă odată de înaltă ușa cum era, și tot ar fi trebuit să se plece, ca să intre în tindă. Mergem noi și el șade, și ședem și noi. El ține ochii țintă în pămînt, noi bărbații ne uităm unul la altul, femeile au înlemnit lîngă fereastră. Stăm noi așa, stăm, stăm. Într'un tîrziu volnicul se ridică, își scoate sumanul ud, rupînd baera, ce s'a fost strîns de umezeală și îl atirna de un cuiu din grindă.

— Afta potop de apă, Doamne sfinte, mă mir că de unde tot isvorește. Adică de, a și fost lipsă, că seceta fu mare. Pămîntul crăpase de arșiță, de să te ascunzi cu cal cu tot... Huu! — și se cutremură odată în tot trupul, pe cînd aburii subțiri, ușurei eșau din cămașa lipită de spatele late de uriaș. Din cureaua lată scoase tîbacul învîlit într'o năframă neagră și din tureacul cisme scociori pipa. Colbăia des și fumul se ridica — petece de nor alb, — spre grindă, ca și aburii, ce se tot desprindeau din cămașă.

Cu cotul stîngei răzimat de genunchiu, cu barba sprijinită de palma lată, privia în pămînt, pe cînd cu mîna dreaptă mîngăia ciutura gălbînă, înfiptă în luleaua neagră.

— Grea vreme, grea de tot, pretine — zic eu într'un rînd, — mai ales dacă trebuie să alergî pe drumuri pe așa vijelie. De-î fi slugă și-î avea stăpîn, păcat de moarte are că te-a îndreptat acum în noapte la treburi; iar de ești dta stăpîn, apoi trebuie că în mare strimtoare ești. Zic și eu, Dumnezeu știe! — La dreptul vorbind nu ne era frică, dar o nedumirire așa de ciudată, taînică, ne stăpînea în fața voinicului acesta, cu mustața scurtă, groasă, cu barba neagră deasă, și cu doi ochi aprinși, aprinși de nu te puteai uita la ei.

— D'apoi umblu și eu, iac' așa... Dumnezeu știe! — zise el privind perdut înspre noi, fără să ne vadă. Părea că ațintește nește vedenii depărtate... Încetul cu încetul nedumerirea a prins să ni se risipească, și ne-am lăsat mai adînc în vorbă cu el. Ne-a povestit ce roadă îmbelșugată a băgat de samă în grîne, în locurile pe unde a umblat, și a cutrierat multe locuri. Cucuruzele-s rodite bine, numai finațele au suferit de secetă. Povestea ca orî-ce om, atîta numai că-î era glasul nespus de mlădios, curat, și plin de durere.

Cînd povestia nu privia la noi, dar în schimb îl aținteam noi. Femeile și-au venit în orî, și au prins să învîrtă fusele, Dumitru a eșit să mai vadă de vite și de murgușorul străinului, al cărui nechez jalnic, răpit de vîntul ce începu să sufle tot mai tare trecea peste pădure între culmi.

Drumețul își scoate traista să cîneze, orî poate să și prînzască. Hotărîl, nu poate fi decît un om de omenie. Baba făcu semn nurorii. Peste cîteva minute masa e așternută: zamă dulce de prune, pîne moale, carne de berbece. Omul nostru după ațtea îndemnuri tot să hotărî să-și închidă traista și să se pue la masă.

Cum se schimbă inima omului! Cînd bătu la poartă eram față de el cu gîndurile cele mai rele. Cu toată statura lui puternică, nu era însă grozav de loc. Din potrivă, așa de blind părea ca și cînd ar fi îndurat dureri ucigătoare.

Cine să-l mai întreb de unde-î? Ce vînturi îl bat? De-ar umbla de bine, de nu l-ar durea prea mult, om așa deschis cum era, ne-ar fi povestit el totul. Dar așa de ce să mai stîrnești flacări, cari poate au început a se potoli?

A durmit în șopru, pe pat de fin proaspăt.

Dimineața mulțămindu-ne de găzduire, se avîntă pe spinarea netedă a murgului, care cu gîtul încordat, cu coama resfirată, luă în trap calea spre miază-noapte, înghițit în grabă de negura ce să învăluia în vale, între celea două coaste.

— Îți spuneam eu, că e un om minunat acesta stăpîne, un om cum nu vede fie-cine în viață.

— Într'adevăr, măi Dumitre: nu vede fie-cine. Femeile au avut de povestit multă vreme: cum era, ce ochi scînteitorî, ce sprîncene; cum e țesută cămeșa, și cîte nimicuri toate. Și în legătură cu acestea, povestiri minunate de haiducî, pînă și la poveștile cu Feți-frumoși au ajuns. — Minte de muere și pace!

Eu tot mai mult regretam, că nu l-am descusut mai bine. Minunată poveste trebuie să aibă omul ăsta, ce, fără îndoială, mi-a plăcut foarte mult.

IV.

Vîntul dela miază-noapte bătea tăicios, subțire, pătrunzînd pînă în inima pădurii, ce se cutremura, cuprinsă de fiori. Frunzele se arămise, unele au prins să deie în galbin, cari sburau apoi fluturînd. Cele dintîiu frunze ce cădea. Luncile se roșise și ele, și vitele prindea să vie lipite flămînde acasă. Nu ne mai cercetase de atunci voinicul cu murgul țintat, și nu mai auziam nici o veste despre hoțul scăpat din temniță.

Într'o sară, toamna tîrziu, seninul era presărat cu flori de argint. Vîntul nu bătea, ci pădurea suspina totuși încet și lin. Din coasta cornului ca și cînd ar fi fost atinși de săgeată, ulii se bociau jalnic: chiau, chiau, chiau.

Noi ședeam afară pe podmol: femeile torcea, iar bărbații pipa. De-odată auzim buf, buf, buf, în poartă. «Cine-î acolo?» — Buf, buf, pooo! «Cine-î acolo, orî nu auzi?» — «Cine-î acolo, cine-î acolo, vino de deschide și veî vedea că cine-î». — L-am cunoscut de pe glas pe străinul de după secere... Cit era de schimbat acum! Părea așa de voșos, ca și cînd ar fi sosit dela joc. De grabă am descoperit taina: băuse, că miroso al dracului!

Nici una nici două, că el să nu-și lase murgul din mînă, ci, șezînd pe podmol, alături cu noi, să-l ție de căpăstru. Noroc că l-am îmbiat cu

o țigară și pînă a sucit-o, Dumitru a legat calul supt șopron.

— Hei, și v'ați speriat al dracului, știți cînd am venit mai astă vară, păi cine v'a îndemnat să nu deschideți? Apoi eu dau rar, dar atunci dau să fie dat. — Supse adînc din țigara, ce o ținea de jumătate în gură. Avea mîncărime la limbă, și noi eram bunî bucușii la poveste...

— Vezi bine că v'ați speriat. Ia, de fătuca aia zău că mi-a fost milă! — și arată spre noră. — Cum să nu vă speriați, cînd ați auzit atîtea vești slabe despre mine. N'ați auzit? Ziceți că nu, dar văd eu că mințiți. Cine nu-ți știe cîți boi și cai am furat? Și copiii i numără... Și voi credeți veștile acestea? Pare că eu aș avea ce face cu boii și caii! Aș fi avut odată, dar acum! — Țigara îl arse la degete, și o scapă, ne mai aflîndu-o. Î-am răsucit alta și i-am dat-o aprinsă gata.

— Măi dragii mei, să vă spuî și eu o vorbă, care încă nu mi-a scăpat din gură pînă acum! Și eu am fost odată om cu cînte în lumea asta... Și acuma sînt, dar totuși... Eram slugă măi dragii mei, la cel mai gazdă om din sat... De vă veți întîlni cu oamenii dela noi vr'odată, întrebați-i numai cum am slujit eu pe bocotanul ăla. Și avea năbădăiosul de el — că era cu toane — o fată, ca o floare din grădină. Eu mă feream de ea, ea mă încunjura pe mine, dar dorurile tot ni se întîlneau. Cine să stee împotriva inimii? Poate Dumnezeu sfîntul! M'am pomenit numai că m'am îndrăgît de doînele trăgănate. Și le învrteam așa cum numai eu știam la noi în sat. Și fata se usca pe picioare!... Vin toamna peștorii, vin bogați, vin frumoși, vin tot oamenii din neam. Dar fata să-l vree pe unul? Ba și ba.

— O păștea nenorocul, sărmana.

— Tu fată, hăi, tu-ți faci de cap, pe cum văd eu. Dar te-oîi îmblînzi eu, și i voi scoate eu gîrgăuniî din cap și slugoîului acesta. Pămîntosă, că n'are casă, n'are ogor, n'are cap de vită... Ce te albești așa? Crezi, că eu sînt orb? — și bocotanul eși să mă caute iar pe mine. De cîte ori nu mi-a răscolit tot veninul! Ș'apoi aveam eu de gînd să-i cer fata? Feritu-m'a sfîntul... De eram și eu mai întărit, alta ar fi fost, dar așa, numai trup și sufletul în trup,

și în colo vînt, — nu mergea, Alta ar fi fost de aveam și eu boii și ogorul meu!

Voinicul oftă din adînc. Pădurea alături șoptea somnuroasă. Stelele se aprindeau tot mai vii pe cîmpia albastră a cerului. Străinul se porni iar.

— De cîte ori nu mi-a aruncat în față sărăcia și nevrednicia mea. Nu știam eu ce plătesc? Apoi atunci de ce mi-o tot spunea el! În urmă pe fată a domolit'o. Nunta să făcu cu cînte, cu ceterași, cu tropotite pe cum e data. Fata era acum nevastă și cîrcimăriță în dealul mare la făgădăul roșu. Ce-am simțit eu? D'apoi atîta, că s'a lăsat peste mine o noapte grea, vecinică. Munciam ca un bou și mă topiam ca o lumină spre mirarea sătenilor și spre bucuria stăpînului. — Noaptea, numai noaptea, cînd eșam cu văcuțele pe măgură, mai simțiam că trăesc. Ziceam eu și pînă acum din fluer, dar acum, mi-se dusesse vestea. — Stăpînul iar prindea să se încrunte și să mă certe:

— Tu ești piază rea la casa noastră, mă loane, și toate necazurile dela tine pornesc. Nu ți-a fost destul că mi-ai zăpăcit copila pînă a fost fată, vre-ai s'o nefericești și ca nevastă? — Ce te miri așa năucule, ori crezi, că eu nu știu nimic, cînd tot satul știe? Ce știu? Că dai tîrcoale în jurul făgădăului roșu, cînd mergi cu vitele la măgura din apropiere, și că noaptea întregă cînti ca un nebun.

— Stăpîne, stăpîne, bagă sama ce zici. Va fi rău de noi stăpîne, va fi rău de nu-ți mai tai din limbă. — Cum m'am stăpînit atunci să nu-l închin mamonului, nu pot ști, — I-am dat să beie, că i-se uscaseră gîtul.

— D'apoi credeți dvoastră, că fata a putut s'o ducă mult cu crișmarul dela Făgădăul roșu? Era beutor, mama focului. În toată ziua se făcea leucă. Și-apoi înjurături, bătăi, de sta s'o sluțească...

— Într'o dimineață, cine trîntește porțița, numa în ie și cătrîntă, cu părul despletit, cu ochii rătăciți? Copila bocotanului. — «Bate-mă tată, omoară-mă tată, dar îndărăt nu mă mai duce.» — Și știți ce a făcut? I-a tras o sfîntă de bătae, de să-i plîngă petritele de milă, și-apoi lăsînd-o lată, moartă în casă, a eșit în curte. Eu eram la lemne, prăjinile groase cît piciorul le retezam dintr'o tăietură. Nici nu mai vedeam unde loveam. Vine ață la mine: «Să mi-te cari

din curte, cerșitorule, înșelătorule! Vezi ce i-ai făcut? ai nebunit fata! Să te curăți mai în grabă, că de nu, te calc în picioare!» — și cu asta m'o și înhățat . . . Ce-a fost apoi? Amîndoi grămadă jos, printre lemne ne învălmășam sugrumîndu-ne. În urmă tot l-am biruit. I eșise limba de un cot!

Străinul se cutremură puternic, și capul i căzu pe spate, proptindu-se de părete. Mîinile i căzură grele pe podmol. A stat așa, a stat. Apoi își ridică iar capul și privi sperios în jur.

— Așa da, m'aū prins apoi; înainte mea doi jandari, eū în mijloc cu mîinile la spate, după mine alte două umbre negre. Ce să vă mai spu? Și așa nu știți cum is judecățile. În urmă tot în temniță ajungî. Dar apoi și eși, dacă ești om!

— Și dac'am ajuns iar la lumina soarelui, aflai, că crîșmarul dela Făgadăul roșu din dealul mare murise, aprinzîndu-se spirtul în el, și că numa crîșmărița e la făgădău!

— Hei, măi dragii mei, știți voi bine că de acolo vin și acum! Vin după tine ca după hoș.

Era stors de puteri și ochii i se închideau. I-am pus gluga mea la cap pe podmol și l-am lăsat să se odinească . . .

Dimineața, palid, mulțămîndu-ne de bună-găzduire, se avîntă pe spatele murgului. Cînd a eșit pe poartă jidanul din satul vecin, trece cu hodoroanca lui, trasă de calu-î schiop. Voinicul trecu ca fulgerul.

La două săptămîni după asta, cine vine pe drumul, ce trece pe lîngă casa de lîngă poalele pădurii? Doi împănați nainte, doi înapoi, și-n mijloc hoșul, cu mîinile legate la spate, cu capul plecat, era palid, abătut, barba mare și ochii

umezi adinciți. Adecă tot l-aū prins. Și de cînd l-aū tot căutat.

Cînd sînt lîngă casă văd că se opresc. Ce gînd aū? Trei rămîn cu hoșul, dar unul vine și ne poruncește să ne scoatem în grabă tot ce avem în casă. Noi; de ce?

— E porun:ă!

— Ce poruncă?

— Scoateți numai în grabă, că mi-e scumpă vremea.

— Nu scoatem nimic, c'aici noi suntem stăpîni!

— Dacă nu scoteți de voe bună, veți face de silă!

— De silă? . . .

— Iacă, aici e porunca scrisă, și de-ntărire avem 4 puști cu 8 țevi, — zise el arătîndu-ne hîrtia pecetluită.

Femeile plîng, sbiară, se bocesc. — Noi urmăm porunca. Și după ce ne-am pus tot avutul în drum, numai am văzut casa și șopronul și staulul deo-date îmbrăcate în bobotae. Se topiau sub ochii noștri. Baba amețise, nora înlemnise, noi să ne smulgem părul și nici alta.

Taina era aici: Un jidan pîrisă cu jurămînt, că l-a văzut pe hoș, eșind dela noi. Noi am fost gazda scăpatului din dubă. — Și trebuia să ne mutăm în sat.

Azi, după 40 de ani în pare că măi văd căsuța noastră cu streșinile retezate, lînse, cu cei trei ochi ce priviau din albimea păreților. Par'că văd grajdul, cu negei de mușchi pe coperiș, și poarta de brad albind în gardul înalt de nuele. Cum le-aș și uita.

Fecioru-mi are azi alți feciori, și s'a uitat de petrecăniile de pe la pădure. Baba mi-a murit de mult. Era și bătrînă, cotor cum să zice, dar tot nu ar fi făcut cea înbulzală în lume, să măi fi trăit. — Ci, măi bine să lăsăm cum a rînduit Dumnezeu. I. Agîrbicean.

DUPĂ RIGUROS.

Cînd a eșit din sală, nu mai știa pe ce lume e. Timplele îi svîcniău cu putere și urechile îi țiuiau. Care va să zică, munca lui de doi ani de zile, s'a dus în vînt!

Cu cîtă ușurință i-a adus la cunoștință rezultatul examenului: «rigurosul dluî X. se respinge cu unanimitate», ca și cînd ar zice: «fi bun dle X, și-mi dă un chibrit.»

Flacăra gălbue a felinarelor de gaz, tremura de-alungul coridorului universității, o lumină discretă. El trecea împletcindu-se, fără se audă zgomotul propriilor lui pași. Pedelul avea un zîmbet de compătimire, cînd îl întilni la poartă: Cunoștea bine mutrele acestea speriate ale candidaților. Se întoarse în altă parte și își aprinse țigara, căci mutra clientului nu-i mai îndreptăția nădejtile bacșișului întrevăzut cu cîteva sferturi de oară mai înainte.

— Pe asta încă l'or fi încălțat săracul, gîndia cu o nuanță de răutate, în care se amesteca și puțin regret.

Aforă era lumină încă. După aerul năbușitor al zidurilor scunde, și mai ales după năduful examenului, aerul liber de afară îi făcea bine, și instinctiv își scoase pălăria, frecîndu-și batista preste fruntea îmbrobodită de sudori.

Tramvae și trăsuri alergău în goană, trecători grăbiți după afaceri, și femeii tinere, alinându-se în amurgul dulce primăveratic. O înginare ușoară de vînt trecea de-alungul bulevardului, ca un imn de primăvară prins în surdină.

El nu vedea, și nu auzia nimic din toate aceste. Mergea fără țintă înainte și urechile îi vîjeiau din ce în ce mai tare. . . .

— Servus Ghiță, gratulez?

El tresări speriat:

— Nu . . . încă n'am ajuns la rînd . . . poate pe mine . . .

Și trecu năuc înainte.

I era rușine de prietenul lui.

Cît de iute isprăvisese studiile băiatul ăsta, în vreme ce el se pomenește om la trei-zeci de ani, fără diplomă.

O sfășietoare rușine și părere de rău îl copleși. Își aducea aminte de anii petrecuți în gimnasiu, cînd era printre cei mai buni și printre cei mai tineri . . . Vedea în clipa aceea șirul neîntreput al colegilor de odinioară, cari toți îl luaseră pe dinainte. Alte generații se pîrîndău acum la universitate, și el se simția străin și genat în mijlocul lor.

După ani de viață ușoară, avea în o deminează, după o noapte de chef, grozave remușcări de conștiință. Ce se va alege de el? Pînă cînd să-și mai piarză vremea la școli?

Se ridică repede din așternut . . . luă dejunul și se duce de-a dreptul la biblioteca universității. Ceti pînă la amiază. Lucrurile i se păreau destul de clare. În creerul lui se deschideau cărări părăginite . . . Cînd eși, să întilni față în față cu nedeslipitul lui tovarăș de chefuri, Rîurean.

Acesta își potrivea țvicării pe nas, își scoase pălăria adînc și-și făcu o cruce:

— Da ce-î Ghiță? îți ieși doctoratu, ai? . . . Să-ți trăiască! . . . Știi că ai haz, să te puî pe studiu, cînd te-ai culcat dimineața la cinci? . . .

— Știi ce Rîurene . . . s'a isprăvit cu prostiile de pînă acum. Sîntem oameni bătrîni azi, mine. Toți băieții ne trec pe dinainte.

Rîurean făcu o mutră solemnă.

— Adevăr zic ție, că adevăr grăiești. Și eu mă gîndeam, că ne-a cam sosit vremea. Știi cum scrie ăla în gazetă: «A sosit momentul» . . . Vorba e, frate dragă, că astfel de hotărîri epoeale nu se ia după o noapte de chef. Crezi tu, că eu nu m'am pus pe lucru? Nu ți-am spus numai, mi-era că-ți bați joc. Merge cam greu, pînă începî odată, de-aci încolo . . . Știi ce, nu întrăm la o bere?

— Nu merg,

— Haide, mă, ce dracu. Salvator, domnule, ne mai dregem nițal stomacu . . .

Dela bere, sau pomenit la cafea, de-aci la o cină cu zamă de pește, apoi dăi cu vin, dăi cu cafea neagră . . . și s'a pomenit pela patru dimineața împletiindu-se în drumul spre casă. Rîurean plîngea. Spunea, că tată-so moare în curînd poate, iar soru-sa, o fată cam trecută, rămîne în grija lui.

— Zău Ghiță, asta ne-a fost cea din urmă, pînă nu trecem rigurosul, nu mă mai vezi în birt. . .

— Ți-am spus eu, nu ți-am spus?

Și s'a pus pe lucru. Rîurean a isprăvit mai încurînd. În seara despărțirii, Ghiță era foarte posomorît. Gîndul, că-l știa și pe Rîurean neisprăvit, îi da puteri oare-cum. Acum însă, că se vedea singur, o frică grozavă îl luă în stăpînire, o completă discordare a energiei, care îi arăta examenul în colorile cele mai negre.

Sta zile întregi cu cartea în mînă, fără să percurgă o pagină măcar. Ochii îi rătăceau de parte, nici el nu știea unde . . . Apoi se trezia din așurări, se punea din nou pe cetite, încruțînd din frunte și căscîndu-și mari ochii . . .

Ceea-ce îl muncea mai cumplit, era gîndul propriei slăbiciuni și a desivirșitei lipse de încredere în sine însuși.

Ceru în repețite rînduri termin pentru examen și nu se prezentă.

Și-acum, în sfîrșit, cînd și-a luat inima în dinți . . .

Vedea zimbetul ironic al profesorului și privirea cea ageră, care îl tăia ca un cuțit de oțel: «Nu face nimic, d-ta ai încă vreme pentru studiu! Ești doar încă tinăr» . . .

Cerca să-și dea samă de răspunsurile lui și de întrebări. Ici-colo își reamintea pasagii din manuale, fraze de abia începute și întrerupte, înainte de a le fi isprăvit măcar pe jumătate. . . Se vede tremurînd în fața comisiunii, bolbăind de abia cîte-o vorbă, în vremea ce profesorii zimbăiau cu un fel de milă.

Zeu, profesorilor nu le putea face mustărî. Vedea el singur, cît e de confus, și cît de puțin își mai poate concentra atenția, asupra unui lucru.

Și-i venia să-și dea cu pumnii peste cap.

Se pomeni departe de oraș, pe țarmul Dunării. O adiere recoroasă venia dinspre fluviu, alinînd iarba de pe țarm. Și păduricea din apropiere fremeta o melodie molcomă, în vremea ce valurile apei curgeau domolite, aproape fără zgomot.

Se tolăni în iarbă și scoase din busunar epistola ce o primise de acasă. O lăsase anume nedesfăcută, s'o citiască mai în tihnă, după examen. Trecu în grabă peste șirele cari îi fugiau dinaintea ochilor. Tată-său îi scria, ce mult se bucură, că are să isprăviască în curînd, urîndu-i bună reușită. De margine soru-sa îi scria cîteva șire, făcînd alusie la o prietenă a ei, care îl dorește . . .

Ghiță zimbi distras. Icoana fetei, de care era vorbă, îi răsări în minte zimbitoare și prietenoasă. Să se fi gîndit ia la el oare? Știa copila cea naivă la *cine* anume o fură gîndul?

Iar mamă-sa. —

El simți că i-se împainjinesc ochii și două lacrimi i se iviră la marginea genelor. Deslăuțirea aceasta a durerii i făcea bine. O ușurare îl cuprinse, o moleșală fascinătoare . . .

Ear valurile apei începură să sune mai tare, deodată cu potolirea furtunii lui din suflet. În clipa acea de extremă slăbiciune, Ghiță își aminti de tot ce cetise despre glasul amăgitor al valurilor. Ideia sinuciderii i-se ivi pentru prim dată în minte ca o soluție singură potrivită vieții lui fără căpătii.

În penumbra amurgului vedea par'că Naiade cu haină de spumă, chemîndu-l și făcîndu-i ochi dulci . . . și zgomotul apei era tot mai molcom, ca și cînd s'ar fi potolit anume, ca să-i inspire curaj. Un pas — și s'a isprăvit totul! Se vedea sbătîndu-se cîte-va clipe, apoi cufundîndu-se . . .

revenind încă odată la suprafață . . ., apoi ce i-ar mai păsa lui, de ce are să mai fie!

Dinspre oraș se auzia glasul clar al clopotului, care vestea «Angelus Domini.» Cearcă să-și aducă aminte, de rugăciunea asta frumoasă dar n'o mai știa. Se ridică încet și plecă spre oraș. I venia așa de greu să plece. Simția par' că o putere de vrajă, care îl chema înapoi. Se gîndise el serios la moarte? Nu-și putea da samă. Era mai mult un fel de alucinare, cînd nu mai era stăpîn pe sine, și dacă s'ar fi aruncat în apă ar fi făcut-o pe jumătate inconștient. Era poate mai mult o tîmpire a simțurilor, mreața fermecată a morții, cu care învălue clipele din urmă: începutul sfîrșitului.

La marginea șoșelei zări silueta unui prieten bun, un «întîrziat» și acesta:

— Noroc Ghiță! Pari cam ploat, ai? Cum ți-a mers? Ce?

El zimbi clătînd din cap. Îi părea așa de bine, că întîlnește un necăpătuit cu care să se asemene.

— Te-ai trîntit? Lasă-i dracului, nu-ți spuneam eu, ca-s niște dobitoci? O să isprăvim și noi, că n'om fi noi mai proști ca toată lumea. Ai văzut pe Riureană? Ei, și ce folos că a isprăvit cu un an mai curînd? Las', dragul meu, că dacă mergi odată acasă, apoi acolo rămii îngropat pe toată vieața.

— Nu mi-e de trînteală, dar mi-e greu de cei de-acasă.

— Apoi bine, de unde o să știe ei? Le spui că n'ai încercat, ai fost bolnav, ai avut o comisie prea aspră, în sfîrșit n'au ei idee, ce va să zică un riguros. Și te prezinți iarăși la terminul proxim.

Omul ăsta vorbea foarte cuminte. Ghiță se însenină cu totul.

— Luăm cina împreună? Știu o bere admirabilă . . .

— Bine.

Și noaptea la trei, să pomeniră la biliard, de la halbele golate. Erau cam chirchilați așa de veseli amîndoi, asigurîndu-se reciproc că o să-și ia diploma, cît mai în grabă.

Din cînd în cînd Ghița încerca cîte-o frîntură de amintire dureroasă. Doria să fie vesel, să uite totul, să nu-i mai pese.

Și în vreme ce prietenul său începu o parte cu un străin, el se așeză la o masă de margine, bătînd cu degetele tactul pe marmura mesii, cu privirea perdută în undulările valului de fum.

— Domnul pofteste ceva?

Ghiță tresări, se uită la chelner mirat, apoi ca și cînd și-ar fi adus aminte de un lucru de mult căutat, zise: .

— Adă-mi un absint!

Simin.

CLIFE DELA ȚARĂ.

CINĂ.

Prietenului Theodor Theodorescu.

E Sîmbătă sara. Săptămîna de muncă obositoare, la cîmp, departe de sat, s'a închieat.

Încetul cu încetul lumea s'adună pe-a casă. Ulițele pustii de-atîtea zile, se trezesc în scîrțaiatul carălor și îndemnul la drum al muncitorilor; iar bătăturile mute și îmburuienite răsună acum de gura stăpînilor, de mugetul vitelor și de lătratul de bucurie al cînilor rămași singuri păzitori ai tîrlor . . .

Tîrzior, în răsăritul lunii sosește și Tudor cu ai lui.

Carul încărcat cu coceni verzi adunați pe urma prășitului se oprește în drum. Românul trudit, cu oasele aproape țepene de muncă, se mișcă încetîșor lăsîndu-se să lunece jos de pe maldarul moale. Deschide poarta larg în lături și boulenii fără se mai aștepte vre-un îndemn, trag drept lîngă prispă.

Tovarășii din car, biruiți de obosială, au adormit și nici nu știu, că-s lîngă pragul ușei.

Tudor desjugă boii încet și să duce de-i leagă la esle unde le-aruncă un braț de verdeață.

Se-'ntoarce apoi în jurul alor sei. Ce liniștit dorm cu toții. Micuții, doi, au ațipit lîngă pep-tul mamei, iar ceialalți patru mai mărișori ascunși în maldarii din coșul căruței, mai nici că se zăresc. . . . !

Se gîndește, cum ar putea să-i ducă pe așternutul de pe prispă, fără ca se-i mai deștepte. De s'ar trezi își strică somnul și-și aduc aminte iar că li-i foame . . .

Mălăi nu le-a mai rămas nici o mînă, și i-i groază de atîtea guri, cari trebuesc săturate.

S'apropie încetîșor de nevastă și-o clatină :

— Ei, soro, scoală, că uite am ajuns acasă.

— Cum, frate, de mult ? Și eu am înțepenit ca un butuc.

— Mișcă-te mai încet, și mai domol cu gura, căci s'or trezi iar plodurile, și ți-or cere mămăligă, pe care n'o avem . . .

— Văd că-s adormiți toți . . . Poate i-om da jos binișor și nu s-or mai trezi.

— De aceea zic și eu.

Dochița se ridică încetîșor într'un cot și cearcă să scoată țîța din gura celui dela piept, Copilul simte, scîncește și caută țîța cu gura. . . Cel de lîngă el se-ntinde, să 'ntoarce pe ceia parte și'ncepe să plîngă.

S'a făcut porneală. Coceni din car încep să sfoșnească și ceialalți copii să ridică unul cîte unul . . . Se șterg somnuroși la ochi, și spun pe rînd :

— Mamă, mie mi-e foame! Mamă mie mi-e a mînca ! Mamă ! . . .

Tudor descucînd bota și ciaunul din chilna căruței se scarpină în cap amărit, iar nevasta blăstămînd îi scoate unul cîte unul din culcușul cald de coceni și-i aruncă pe prispă . . .

— Ei, omule, ce ne facem cu ei . . . ? Noi ca noi om mai răbda, dar ei ce știu ? De nu le-om potoli foamea cu ceva ne cîntă pînă mîni ! La urma urmei, au și dreptate ! Azi i-am ținut numai cu minciună. Ce-au mîncat ei ? De dimineața o leacă de apă îngroșată cu făină, și-apoi cîteva mîni de cireșe peste zi ! Au răbdat mititeii cu nădejdea, că o să le dăm acasă.

— Dă, măi nevastă, ce să facem dacă suntem năcăjiți ? De ce nu i-a dat Dumnezeu celor cari au de rămas, iar nu noauă, năcăjiților ?

— Da știți una, i-a repezi de mai scutură cea puțină, de vezi, n'o fi mai rămas pe fund vre-un strop de mălai, și eu moi duce să adun o subsoară de știr, și ciți-va pumni de prune. Mămăligă o fi n'o fi, dar să le turnăm o oală de știr coalea . . . ca la niște flămînzii ce sunt.

— Ba să zici omule ! Acum mi-am adus aminte, că din mălaiul cumpărat pusesem de-o parte împrumutul ce luasem de la al-de văru Costache. Să facem mămăligă din el, căci doar n'a veni chiar mîni să-l ia.

— Bine c'a dat Dumnezeu să se mai găsiască o făină de mămăligă la așa vreme. Ațîță focul atunci, pune de mămăligă și scoate făina la ivală ; iar pînă una alta eu le dau ceanul să migălească la ciupitul cojii de pe el, că doar or mai tăcea. Tudor sări pîrlazul în grădină, iar

Dochița luîndu-și micuțul la pept, întră în celarul dela spatele casei, unde știa că ascunsese împrumutul de mălai. Cei cinci micușori — flămînzî, de pe prispă, tăcură ei cîtva, migălînd la adunatul cojii de pe ceanul uscat, dar neajungînd să se'nfrupte toți începură ceartă și țipete.

* * *

Focul aprins în grabă din vreascuri uscate, arde'n bătătura largă, potolindu-și lumina roșiatică în albul nopții cu lună plină. De-asupra în pară sta cumpenit ceanul pe brațul aplecat al cușbei; iar mai la o parte aburește oala în care aleargă în clocote borșul de știr.

În jur, în cercul de lumină stău roată copilașii, cătînd cu ochii lacomi, cînd spre oală, cînd spre cean, în vreme ce cînele, flămînd și el, sta de-o parte pitit pe labe în buruieni. . . .

S'ar da și el mai aproape de vatra unde miroase a mălai, dar nu mai are loc de pisica, care dă ocol celor din jurul focului, mieunînd și ștergîndu-și blana cînd de uuul, cînd de altul.

Ceanul să umflă în fert, și gospodina toarnă mălaiul, întinzîndu-se pe de-asupra micuților, cari o pierd din ochi de dragă, că le face «mămăliguță».

Mai păruște focul, așezînd tăciunii și ceanul începu să fiarbă cu bășici, ce sar departe împrejur. Copii împrôșcați strîng picioarele goale dela foc și le ascund în cămeșile lor sdremțuite. Dar nici așa n'au scăpat. Sropii ferbinți sar mai departe pe mîni și pe obraji. Goniți de ceanul întăritat, cîți-va mai mititei plîng mînioși, rostogolindu-se prin iarba de-alături, iar alții nimeresc la blidul de pe masă.

Să'narmează fie care cu cîte-o lingură, și apoi cam cu sfială se strecoară printre picăturile arzătoare și încep să ia «terciu» din Cean.

Cei supărați de pe delături, se lasă de plîns și daū și ei năvală cu lingurile spre cean.

Tata, care ședea mai la o parte pe un buștean îndemna :

— Fugi nevastă și mestecă mămăliga, că plodurile o isprăvesc, pînă nu se'ngroașe. Ia'n uită-te la ei, fac a foamete a sărăcie! Par'că n'au văzut mămăligă de cine știe cîte zile. . .

— Îs copii, bărbate ce se le faci? Ei nu știu ca noi, trebuie să le dai!

Mămăliguța turnată pe măsuța joasă rotundă aburește momitor rotocoale de aburi pofditori, alături de strachina cu borșul răcorit.

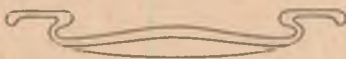
Nevinovații înfometați s'au strîns împrejur strigînd veselî și bătînd cu lingurile în marginea mesei; iar de sus, de de-asupra ochiul de lună plină privește cu jînd la unul singur din copilași, cari biruit de osteneală și somn a adormit în iarba, ținînd strîns la piept lingura cu care scoase și el, să dea năvală la cean.

Pe măsuța mică din bătătura bate vîntul, par'că n'a fost nimic pe ea. N'a rămas decît blidul gol în care tot se mai ciocnesc lingurile oaspeților în căutarea borșului minunat, care merge și fără tovarășa sa mămăligă. . .

Radu și Dochița cari îmbucaseră, cînd și cînd stînd în genunchi pe la spatele copiilor, tocmai cînd s'au sculat de și-au făcut semnul crucei a luat de seamă, că unul au lipsit dela masă. . .

N'au auzit ei să'nfrupte cu ceva pe pisoiful care le dedea înconjur asurzindu-î cu mieunatul, ori pe lăbuț, care lătra rugător mai la o parte, dar mi-te să vadă lipsa micuțului, care adurmise sugînd lingura muiată în «lapte de bou».

Ion Ciocîrlan.

APOSTOLUL.

Ca o vecernie domoală
 Se stînge svonul din dumbravă,
 Pleoapa soarele 'și închide
 Sus pe-o căpiță de otavă.
 Norodul a cuprins podmolul
 Lîngă frăgarul din uliță, —
 De cîrjă sprijinit resare
 Bătrînul preot, la portiță.

Moșneag albit de zile negre,
 Așa îl pomenise satul,
 Pe pieptărelul lui de lînă
 Purtînd un ban dela 'mpăratul.
 — Domol în mijloc se așează.
 Și sprijinind încet toiagul,
 Clipind din genele cărunte
 Începe-a povesti moșneagul.

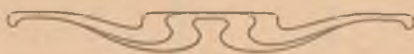
Întreg norodul ia aminte
 Și-ascultă jalnica poveste.
 Și fusul să oprește 'n mîna
 Induioșatelor neveste.
 Moșnegii toți fărîmă lacrimi
 Cu genele tremurătoare,
 Aprinși feciorii strîng prăseaua
 Cuțitului din cingătoare.

Atîtea patimi plîng în glasul
 Drept grăitorului părinte
 Și-atîta dor s'aprinde 'n inimă
 De clipa răzbunării sfinte.
 — Bătrînul mag înalță fruntea,
 Ce sfînt e graiul guriî sale,
 Din el va răsări norocul
 Acestui neam sfîrșit de jale.

Acelaș dor tresare 'n piepturi,
 Cînd glasul strigător răsună
 Și gemet înfioară firea
 Prelung și greu ca o furtună.
 Frăgarul își îndoiaie coapsa,
 Căci de prin văi purcede vîntul,
 Prin largul multelor vîzduhuri,
 Să ducă ceriului cuvîntul.

Din cetățuia strălucirei
 Pogoară razele de lună
 Și pe argintul cărunteței
 Din aur împletesc cunună.
 — Cuvine-se hirotonirea
 Cu harul ceriurilor fie,
 Drept vestitorule apostol
 Al unei vremi, ce va să vie.

NIC. OTAVĂ.

IOAN BIANU.

— Cu prilejul discursului de recepțiune la
«Academia Română» —

Activitatea noastră, a celor de dincoace de Munte, în evoluția istoriei culturale a neamului nostru e de-o importanță hotărâtoare. Înaintașii noștri drept cugetători și harnici în cursul întregului veac al XIX-lea, călăuziți de idealul unității de rasă, au muncit din răzputeri, cu scrisul și cu graiul, să ne adune, să ne înfrățască pe toți sufletește; au făcut-o aceasta, fiind-că își dedeau seama, că dănuirea vecinică a neamului românesc, residă în conștiința uității noastre de rasă, în omogenitatea organismului nostru cultural și în legăturile intelectuale dintre deosebitele corpuri ale neamului nostru.

E destul dacă ne aducem aminte de vremea înainte cu 100 de ani. Constantin Negruzzi în «Cum am învățat românește», despre situația cărțurilor de dincolo scrie: «Pe când uitasem că sîntem Romîni și că avem și noi o limbă, pe cînd ne lipsea și cărți și tipografie, cînd, în sfîrșit literatura romîna era la darea sufletului, cîțiva boeri, ruginiți în romînism, . . . ședeau triști și jeleau pierderea limbii, uitîndu-se cu dorspre Buda sau Brașov, de unde le veneau pe tot anul calendare cu povești la sfîrșit.» Pe acele vremuri aici la noi era izvorul culturii romînești, aici se frămîntau ideile noauă de redeschitare națională, cari au pătruns adînc și roditor întreaga istorie culturală romîna a veacului al XIX-lea. Chemările cătră un viitor mai luminat ale apostolilor cu duhul blindeței și ale profesorilor războinici de aici, de pe pămîntul neîntre rupt al suferinței, porneau revărsîndu-se în

valuri de lumină, dătătoare de noauă viață sufletească, asupra Romînismului întreg. Acest curent a avut roadele lui binefăcătoare dincolo, unde, întărit și premenit de altele, a desăvîrșit procesul de agregare și întrămare în forma de astăzi a Romîniei;— la noi încă s'au mai lăpădat mințile de nepriceperea și prostia care-l supăra pe Klein, dar continuitatea de muncă s'a curmat. Și e explicabil, fiindcă acei bărbați idealisti în zborul lor s'au depărtat prea mult de căile

adevărului, fiind-că în slăruința lor de muncă n'au clădit cu cumpăt și prevedere temelia solidă și durabilă a existenței noastre ca popor cu învățătură. Greșelile lor au fost fundamentale, iar opera lor falsă.

Desorientarea cu toate corolarele ei dureroase ce o întîlnim la generația de astăzi este de a se atribui în parte faptului, că toată moștenirea ei intelectuală e artificială, pe care nu poate clădi mai departe ci e silită

IOAN BIANU.

să-și zmulgă din suflet teoriile poetice hărăzite, și să înceapă aproape totul dela început. Și în aceasta muncă de refacere, singura avere reală moștenită care-î poate fi de mare folos, e entuziasmul curat și munca fanatică.

Din colo în principate tot noi am fost dascălii cu vorba răspicată și cuminte, cari, sămănînd semință în pămînt roditor, am trezit la o viață națională și de sine stătătoare un neam întreg de oameni. De aici dela noi a plecat George Lazăr, cu mulți alți tovarăși de idei în cursul veacului al XIX-lea, ca să încetățenească cultura romîna pe pămîntul făgăduinței.

Unul dintre acești dascăli neobosiți, cu inima

tinără e și dl *Ioan Bianu*, care dintre contimporanî e cel mai demn reprezentant al școalei latiniste.

Munca d-sale de un pătrar de veac și mai bine fu «încoronată acum prin acordarea onoarei celei mai înalte, spre care poate nisui un cărturar român,» dîndui-se «scaun și glas hotărîtor» în templul culturii noastre naționale, în Academia Romînă, unde în ședința solemnă din 21 Martie (30 Aprile) a. c. sub președința M. S. Regelui, și-a rostit discursul de recepțiune «Despre introducerea limbei romînești în biserica Romînilor.»

Acest prilej de sărbătoare a unuia dintre ai noștri, se răsfrînge și asupra noastră, fiind-că bucuriile lui se cuvîne să fie și ale noastre, iar succesul lui e un titlu de mîndrie pentru noi toți.

* * *

Ioan Bianu s'a născut într'o casă de plugari în satul Făget, pe Tîrnave, la 1856. Ca toți băeții cu tragere de inimă la carte din împrejurime s'a dus la Blaj, în această metropolă a culturii romînești de pe vremuri, unde a terminat gimnasiul, care se mîndrea atunci cu dascăli erudiți și însuflețiți naționaliști. Aici în Blaj «a avut fericirea de a fi pregătit spre o viață înălțătoare de un mare dascăl, de Timoteiu Cipariu, a cărui nume se va pronunța totdeauna cu venerațiune... La Cipariu a învățat Bianu a vorbi, a scrie, a cultiva limba romînească și a simți romînește», — zice dl D. A. Sturdza în răspunsul la discursul de recepțiune.

Modestul elev al școalelor din Blaj, mînat de dorul învățaturii, trece la universitatea din București, unde un alt bărbat luminat Aug. Treboniu Laurian, îl îmbrățișază cu căldură, îl povățuiește în cercetările sale, îl introduce la Academie, în al cărui serviciu se află și astăzi.

Studiile și le-a continuat la Milano în școala lui Ascoli și la Paris în școala celebrului Gaston Paris. A fost profesor la liceul sf. Sava, e profesor de literatură romînă la Universitatea din București și Bibliotecarul Academiei Romîne de 25 de ani, pe lîngă aceste ia parte și la viața politică din Regat.

Activitatea dlui Bianu e foarte largă și multi-

laterală. Încă în 1876 publică în *Analele Academiei Romîne «Viața și Activitatea lui Samuil Micu Klein»*, o disertațiune temeinică asupra muncitorului și învățatului călugăr din treimea școalei latiniste. Lucrările cele mai de valoare privesc în deosebî vechia literatură romînească, din care a publicat o serie întregă de ediții critice ca: *Psaltirea Metropolitului Dosofteiu, 1887*; cu un bun studiu literar: *Psaltirea Scheiană 1889. Predicile lui Antim Ivereanul 1886. Bibliografia romînească veche (1508—1830)*, aceasta din urmă în colaborare cu d-l Nerva Hodoș, un bibliograf escelent. Pe lîngă aceste publică *Basme și poezii populare dela Crușova*, adunate de Dr. M. G. Obedenar, însoțite de un Glosar; pe urmă *Catalogul manuscriselor Academiei*.

Activitatea d-l Bianu nu să mărginește însă numai pe terenul literaturii vechi, unde cu drept cuvînt a considerat astăzi de *întîia autoritate*, ea îmbrățișează și literatura mai nouă. În anele Academiei, «*Columna lui Traian*», «*Revista Nouă*» și alte reviste publică scurte notițe literare, comunicări și însemnări istorice, studii critice, recenzii, cari toate își au importanța lor și cari sînt tot atîtea dovezi de cercetări amănunțite și de conștiințioasă urmărire a evoluției literare dela noi. Lucrările d-sale mai importante din domeniul literaturii moderne sînt: conferința «*Despre cultura romînească în secolul al XIX-lea*», «*Poesia Satirică la Romîni*» și editarea operilor lui Vasile Alexandri în «*Biblioteca pentru toți*».

Această activitate stăruitoare a d-lui Bianu, cu toată verietatea ei, nu e lipsită de o concepție unitară, de acel «*quid proprium*» al cugetătorului cu vederi largi, care luptă pentru un ideal.

Programul de muncă al bărbaților din școala latinistă cu idei de unitate națională, cu tendințe de conservare a caracterului de rasă se resimt în toate scrisesele d-lui Bianu. Ca și dinșii cultivă *istoria și limba*, cari «sînt cele mai intime și mai tari legături, cari unesc pe oameni într'o națiune», ca și dinșii e un apostol, care crește generații de pe catedră, cuvîntînd, cu tot entuziasmul omului convins de dreptatea cauzei, iubirea de neam și nestrămütata credință în un viitor de aur al rasei noastre.

Ideile despre limbă sînt însă mai largi ca ale înaintașilor săi, sînt adaptate spiritului tim-

pului de astăzi, cînd ea nu mai poate fi un privilegiu al claselor cărturărești, ca pe vremea lui Cipariu și Laurian, ci «trebuie să unească... într'un singur tot întreaga gîndire întreg neamului românesc, să stabilească legătura organică între cele mai strălucite saloane, cei mai mari învățați, cei mai geniali poeți, cei mai eloquenți oratori și bărbați de stat, — cu cele mai modeste șezători de sat, cu ciobanii, cari cîntă pe lîngă turme, cu voînicii, cari cîntă după coarnezle plugului, cu fetele, cari cîntă la secere și cu moșnegii și babele, cari povestesc nepoșilor cu farmec neasămănat povești minunate și întîmplări din vremile de demult». Astfel trebuie să fie limba cărturarilor, căci numai «aceasta limbă este legătura sfîntă, care face unitatea vieții sufletești a tuturor părșilor neamului nostru, împrăștiat sub deosebite stăpîniri». Și d-l Bianu vorbind de limba bisericească, par'că ne spune că aceasta poate fi punctul de mîncare, temelie pe care putem clădi mai departe. «Respectul — zice d-sa — trebuie să fie îndoit, înzecit, cînd este vorba de limba bisericească, de limba sfintei rugăciuni și a sfintelor cîntări, cari ne înalță cînd sîntem în bine, ne mîngăie și ne întăresc în amar și năcazurî. Limba cărșilor bisericești trebuie să fie respectată și statornică, și numai atunci se cuvine să fie scos dintr'însa un cuvînt, cînd el nu mai este înțeles de cei de astăzi, și numai atunci este bine să fie introdus un cuvînt nou, cînd el a ajuns în întrebuintărea și în înțelegerea tuturor, altfel se calcă cuvîntul sfînt al Apostolului și se încheie în vorbe neînțelese învățătura și ruga, care trebuie să înalțe sufletele celor mulți și umiliți».

*

Vorbind de d-l Bianu, nu putem întrelasă nerelevante marile d-sale merite ce și le-a cîștigat ca bibliotecar al Academiei Romîne.

La începutul domniei Regelui Carol I, la 1867, cînd s'a inaugurat «Societatea Academică», care, călăuzită de scopul frumos de a unifica limba, își propusese un program îngust pentru «regularizarea limbii», resumat în a) de a determina ortografia limbii romîne; b) de a elabora gramatica limbii romîne; c) de a începe și realiza lucrarea unui dicționar romîn,— lipsea acestei instituțiuni bibliotecă. În 1869 aceasta societate avea o bibliotecă de 153 opere, iar în 1877 avea 1795. La anul 1879, cînd întreagă Societate ia un avînt, își schimbă numele fiind pe cel de astăzi, «Academia Romînă», își lărgeste terenul de activitate: «cultura limbii și a istoriei naționale, a literelor, a științelor și a frumoaselor arte», se organizează în trei secțiuni: literară, istorie și științifică, biblioteca e încredințată d-lui Ioan Bianu. Priceperea, munca neînfrîntă, dragostea și interesul ce și le-a pus d-sa în serviciul ei, ajutat și povățuit și de alți oameni de bine, a făcut să crească și să se întărească acest izvor de cultură națională, care astăzi numără cam 120,000 de cărți tipărite, 4500 volume manuscrite romînești, grecești, latinești etc. și 19,437 bucăți de documente romînești, slavonești și grecești, așezate în 90 de pachete.

Pe lîngă aceasta muncă uriașă, de organizare, de ordonare, care răpește timp și obosește, d-l Bianu a găsit timp și pentru cercetări migăloasă și pentru sintetizări puternice. E o muncă conștientă de luptător aceasta, care inspiră respect și admirațiune. Iar pentru noi generația de astăzi e un îndemn de muncă și de abnegațiune, care ne strigă: *Sic itur ad astra!*

Oct. C. Tăslăuanu.

SEMINARUL ROMÂN DIN LIPSCA.

În acest an s'a-ă împlinit 10 ani de cînd s'a înființat seminarul de limba romînă de pe lîngă Universitatea din Lipsca. Directorul acestui seminar, d-l dr. Gustav Weigand, în cursul acestor 10 ani a condus cu înțelepciune ședințele seminarului, dovadă studiile serioase și temeinice din cele X anuare pe cari le-a publicat pînă acuma.

În prefața anuarului al X-lea d-l Weigand povestește cite-va date istorice și statistice asupra seminarului, cari pot să intereseze și pe cetitorii acestei reviste.

În vara anului 1887 d-l Weigand, pe atunci romanist tînăr, făcu o călătorie printre Romîni din Turcia, în vederea unor studii lingvistice și etnografice.

Călătoriile d-sale în Balcani se continuă cu o stăruință vrednică de admirat și rodul acestora îl găsim publicat în *Die Sprache der Olympo-Wlachen* (1888), *Vlacho-Meglen* și mai tîrziu în *Die Aromunen*.

«Cînd m'am întors din călătoriile mele din peninsula balcanică și m'am abilitat în Lipsca, am văzut îndată că pe terenul în care am început să lucrez e așa de mult lucru, e lipsă de atîtea lucrări pregătitoare, încît voiți avea nevoie de ajutor, atît Nemți cît și Romîni, cu cari să pot termina această lucrare uriașă; mijlocul cel mai potrivit l-am găsit prin înființarea unui seminar. Primul căruia i-am împărțisit planul meū, a fost Hasdău. «Votre idée est excellente» era începutul răspunsului — din 16 Maiu 1892». — Sprijinit dn Academia Romînă, de d-l Titu Maiorescu, rectorul Universității pe atunci, obținu o subvențiune de 6000 lei dela Take Ionescu, Ministrul Cultelor și Instrucțiunii publice din Romînia și în 21 Aprilie 1893 ținu cu 11 elevi prima ședință a seminarului. Subvențiunea în 1895 se ridică la 10,000 lei, iar lucrările seminarului se urmau neconținut, sporindu-se din an în an și aducînd servicii mari științei limbii romînești. În cursul celor zece ani membrii seminarului aū fost în total 90 dintre cari 42 Nemți, 34 Romîni, 3 Armîni, 3 Bulgari, 3 Danezi, 3 Englezi, 1 Rus și 1 Spaniol, cari aproape toți aū contribuit la lu-

crările seminarului cari îmbrățișază mai întreg domeniul filologiei romînești, ca : Fonică, Flexiune, Formări de cuvinte, Stil, Etymologii, Studii dialectale, etc.

Scopul acestui seminar, după cum ni-o spune d-l Weigand în anuarul I e : «a introduce pe studenții de ori-care naționalitate ar fi ei, în studiul limbei romînești și de a-i pregăti pentru deslegarea independentă de teme din filologia romînească».

Această misiune și-o îndeplinește prin :

a) *Cursuri la Universitate* și anume : *Introducere în studiul limbei romînești*, în care se vorbește despre rolul ce-l are limba romînească între celelalte limbi romanice, despre istoria filologiei romînești, dialectele etc. și acum în urmă despre literatura modernă romînească ; *Gramatica practică a limbei romînești*, pentru începători.

b) *Ședințele seminarului*, cari sînt niște cursuri ajutătoare, în care începătorii citesc texte populare, făcînd analize gramaticale și sintactice, iar studenții mai înaintați interpretează texte vechi sau texte dialectale.

c) *Biblioteca*. Membrii seminarului aū la îndemînă o bibliotecă de 2.452 volume, aflătoare în localul seminarului care stă la dispoziția membrilor în fie-care zi dela 8 dimineața pînă la 10 seara. Pe lîngă aceste biblioteca mai are abonate foarte multe publicațiuni periodice, științifice și literare.

În fie-care an seminarul publică un anuar în care se tipăresc lucrările mai importante. Acest din urmă Anuar al X-lea pe 1903 e un volum în 8° de XVIII+638 pag. cuprinzînd : *Robert Helbig*, Despre elementele italiene în limba albaneză ; *Ion Borcia*, Elemente lingvistice germane în limba romînă, — o lucrare întinsă (138—253 pag.) despre influența culturei și limbei germane asupra celei romîne, datorită unui distins tînăr dela noi, dela care așteptăm multe lucruri bune ; *Ion Scurtu*, Viața și scrierile în proză ale lui M. Eminescu, o cercetare critică întemeiată pe izvoare nouă asupra vieții poetului nostru și a scrierilor lui poetice, filosofice și literare în proză. Acest studiu dovedește sîrguință, metodă

și spirit de discernere, calități indispensabile istoricului literar; *Hans Moser*, Despre Originea prepozițiilor românești și *Richard Kurth*, Despre întrebuițarea prepozițiilor în românește, ambele sînt lucrări temeinice și de mare folos pentru filologia românească.

Iată în cîte-va cuvinte activitatea de 10 ani a unui seminar de limba romînă, ca și care al doilea nu avem și iată modul cum vrednicia și seriozitatea unui om știe întrebuița banul romînesc, pe care în acest caz statul romîn l-a plasat cu frumoase dobînzî.

Acest seminar pentru tinerii noștri din Ungaria, cari se prepară pentru limba romînă are o deosebită importanță, fiind-că e unicul loc unde pot să-și cîștige o cultură sistematică, științifică. Ne mirăm că tinerii noștri nu caută să profite mai mult de concesiunea legilor universitare din țara noastră și nu se duc mai mulți să asculte adevărate cursuri universitare de limba romînă, cari le-ar îndrepta cărările minții cu totul pe alte căi în ceea-ce privește cunoștințele și vederile în materie de limbă și literatură romînească.

O. C. T.

FLORI DE GHIATĂ.

Zadarnic ocolesc clădiri
Rărind mereu din pas —
Căci din trecute amintiri
Nimic n'a mai rămas.
Pe cea cărare din brădui
Zadarnic mă abat,
Vezi timpul cu uitarea lui
De mult mi te-a furat.

Poate-ai știut, ori ai simțit
Că pentru tine nu-s,
Căci ai tăcut, și mi-ai zimit
La ori și ce ți-am spus.
Și azi mai vin din cînd în cînd
Povești a-ți înșira
Căci e pustiu acest pămînt
Fără iubirea ta.

Vîntul șueră prin ramuri
N'o mai fost de veci senin,
Stropi de ploae bat în geamuri
Eu ca vis la tine vin.
În genunchi ca și'n nainte

De-un amar nevindecat
Și întreb de m'ai ertat.

Vino să urcăm coline,
Cum urcam de alte-ori
Să vedem cum apa vine
Obosită dela mori.
Dela răsărit de soare
Pînă seara la sfințit
Să ne ducem prin răcoare
De păduri fără sfîrșit.

Eu cununa mea aleasă
S'o depun pe fruntea ta
Să vezi și tu cum apasă
Să sișești cît e de grea.
Ră te-aplecî ca un părinte
Șpre copilul adoptat
Ce'ntr'un farmec de cuvinte
De pe drumuri l'a luat.
Și să-mi spuî că lume-î plină
De dureri și de nevoi
Și că singura lumină,
E care-o purtăm în noi.

LILIAȚ.

EMERIC MADÁCH. — TRAGEDIA OMULUI.

(Urmare.)

Trad. de Octavian Goga.

Adam.

Că te cunosc, că te-am văzut îmi pare
B'am stat la tronul Domnului de sus.

Lucifer.

Te rog un lucru nu uita: Amorul,
Pe cât de sfânt e celor îndrăgiți,
Atît de prost e pentru privityor.

Adam.

Zimbind o văd . . . Acum har ție Doamne!

Eva.

Pot răsplăti scăparea cavalerie?

Adam.

Răsplată mare-î zimbetul tău dragă!

Lucifer, (cătră Helene.)

O mică e — și eă să nu am parte?

Helene.

Și ce-ași avea să-ți mulțămesc eă ție?

Lucifer.

Orî crezi tu doar' că mîndrul cavaler
Te-o fi scăpat, ești pre 'ncrezută dragă,
Cînd cavalerul scapă domnișoara,
Cameriera, soțul lui de arme.

Helene.

Și ce-î cîștigul? Orî îți mulțămesc,
Și-atuncîa sînt ca și cînd nu scăpam,
Orî nu te-ascult, și-atuncî mă pedepsești.
Pe cînd, să crezi, n'au fost urîți cei patru.

Adam.

Și unde vrei să mergi, frumoasă zină?

Eva.

Aice, vezi e ușa mănăstirii . . .

Adam.

Zici mănăstirea, o dar ușa ei,
Naintea mea pe veci se va închide?
O dă-mi un semn, vreați crucii să-l alătur

Ca pe cînd ea în luptă mă pornește,
Un chip senin nainte să-mi vrăjască,
Să am ceva, urîtul să-mi alunge,
În anii lungi de așteptare plini.

Eva.

O cordeluță.

Adam.

Neagră e ca noaptea,
Copilă dă-mi speranță, nu amări

Eva.

E semnul meu — altceva ce să-ți dau?
Speranțele în aste ziduri mor!

Adam.

Și dragostea . . . — Dar unde tu te-arăți
Cum să lipsească dragostea copilo!
Te-arată haina, nu ești încă maică.

Eva.

Cu întrebări de ce mai necăji?
— Mă necăjești, cînd văd năcazii tău!

Lucifer.

Și zidul ăst' te'ncuie și pe tine?

Helene.

Dar chiefa ușii nu e 'n fundul mării.

Lucifer.

Ce pagubă, — aș scrie o elegie
De tristul caz . . .

Helene.

O du-te, tu mă rizi!

Lucifer.

Sublimă e ideia. Mă cobor
În fund de mare, chiefa ca s'o caut.

Helene.

Eă nu cred asta.

Lucifer.

Plec acuma deci,
Adîncul văd spre mine cum se 'ncruntă.

Helene.

Întoarce-te, căci frica mă omoară,
Să știi că cheia e între ferestre!

Adam.

Vreî numele să ți-l cunosc măcar,
De rugăciuni să am eu ce lega,
Noroc să-ți cer — ursita dacă nu vreî
Să împărțim în viața astă tristă.

Eva.

Izora-mi zic. Și ție cavalerie?
— Căci maicelor mai convenită-i ruga.

Adam.

Eû Tancred sînt,

Eva.

Rămîi cu Domnul Tancred.

Adam.

Nu mă lăsa așa curînd Izora!
Voi blăstăma de nu — ăst nume spus
La despărțire pentru întîia dată!
Și pentru vis a fost prea scurtă clipa.
Cum o să-l ție și mai departe — dacă,
Rămîi o taină. Nu pot să-l împrejmuî
Cu firul scump al sorții tale dragă.

Eva.

Ascultă-mi deci ursita cavalerie!
Și tatăl meu a fost eroi al crucii
Cînd într'o noapte l'au călcat dușmanii
În tahără cu sabie și foc
Și n'a mai fost nădejde de scăpare.
Dar maicii sfinte pus'a jurămînt,
Că de-a scăpa, la sfîntul ei altar,
Mă va lăsa de bună slugitoare.
El a scăpat — iar' eû pe legămîntu-i,
Juratu-m'am și m'am cuminecat.

Adam.

Ascultă tu o sfîntă maică 'n ceriuri,
Tu intruparea dragostei curate

Nu ți-ai întors tu fața supărată
De-acest păcat ce-a pus fîgăduința,
Ce 'ntunecă virtutea ta cea castă
Blăstăm făcînd din mila ta cerească.

Helene.

Și tu n'ai vrea ca soartea să-mi cunoști?

Lucifer.

O știu de rost: Iubit-ai înșelată,
Iubit-ai iar — și tu ai înșelat,
Iubit-ai iar și-apoi te-ai plictisit
Și inima azi cere-ți chiriaș.

Helene.

Ce curios! Doar' dracul e cu tine,
Dar tot așa modest nu te credeam,
Să crezi acum, că inima mi-e goală.

Lucifer. (Cătră Adam.)

Maî grabnic! — Tu nu poți să te desparți,
Îvingerea eû nu pot să-mi opresc.

Adam (Cătră Izora.)

Cuvîntul tău un ghimpe mi-e în suflet,
Cu un sărut otrava îndulcește-i.

Eva.

Ce ceri? Nu știi, mă leagă jurămîntul...

Adam.

Dar nu-i oprit, ca eû să te iubesc.

Eva.

Tu fericit vei fi, dar eû cum uîț?
— Eû Tancred plec, — căci simt puterea-mi
[scade.
Adio deci! ne vom vedea în cer.

Adam.

Adio dar. Pe veci te țin eû minte.

Helene (Eva intră în minăstire.)

(Aparte.) Ah lașule. Chiar totul să fac eû?
(Tare.) Deci nu în mare 'ntre frestre-i cheia.

Adam.

Vin să plecăm.

Lucifer.

Deja-î tirziū acuma,
Vezi dar ce neam nebun e neamul tău
Vede 'n femeie, cînd unealta mută
A poftelor sălbatici și atunci,
Cu braț nătîng îi șterge de pe față
Tot candidul polen al poeziei,
Lipsindu-se pe sine însuși dînsul
De cea mai dragă floare a iubirei...
— Ori o așează 'n tron înalt și sfînt
Luptînd zădarnic, moare pentru dînsa,
Sărutul sterp pîn' ofilit se stînge.
De ce nu vrea, cinstind-o ca femeie,
În cercul ei, chemarea-i să 'nțeleagă?
(Într'aceste ceriul se întunecă, — apare luna. Izora
și Helene la geam.)

Eva.

Cum mă privea de dornic. Tremura
'Naintea mea sfios cum sta eroul,
Dar tagma mea și cinstea-mi poruncesc —
Și mă sfîrșesc ca o martiră sfîntă.

Helene.

E de mirat ce neam nebun e-al nostru.
Cînd nu mai bagă 'n seamă prejudiciul,
În voluptăți sălbatic se asvirle
De pe obraz smulgîndu-și demnitatea,
Desprcutit se tăvălește 'n tină.
Prejudecata dacă vrea s'asculte,
Cum tremură de umbre îngrozit
Frumsețea stearpă dînd-o veștejirei...
— De ce n'alege calea mijlocie,
Căci, doamne sfinte — ce păcat ar fi
O aventură mică cite-odată,
În marginile buneii cuviințe?
Doar' nici femeia nu-î un duh răzleț?

Eva.

Vezi, nu s'a dus. — Ah uită-te Helene,
Cum s'ar fi dus așa ușor de-aici?...
— Cuvîntul lui să-l mai aud odată...

Adam (Cătră Luc.)

Privește 'n jîr. — Nu e la geam copila?
Nu mi-ar trimite 'n urmă o clipire
Odat' să văd încă făptura-î sveltă!
Sînt înc' aici. Nu-ți pară rău Izora!

Eva.

Ar fi mai bine nouă amînduror
De te-ai fi dus, căci inima rănită
Se vindecă, — dar doare rana nouă.

Adam.

Nu te 'ngrozești de noaptea liniștită,
Ce ca un suflet tremură 'n iubire,
Cînd dragostea-î oprită numai nouă...
Și nu te temi, că vraja-î te-a răpi?...

Eva.

Și 'n mine e ce spuî tu. — Ca un vis,
Ce 'n lume jos m'a petrecut din cer:
Un cînt senin alintă 'ntreg văzduhul
Și văd icoana miilor de zîne
Din ori-ce ram zimbește-le sărutul,
Dar cătră noi nu mai cuvîntă, Tancred!

Adam.

De ce? De ce? — Țst zid rău le oprește?
— Eū ce-am învins de-atîtea-ori păgîinii,
Eū n'aș putea să trec un șanț.

Lucifer.

Nu poți.
Căci duhul vremii-l apără și-acesta
Mai tare e ca tine

Adam.

Cine zice?

(Se aprinde în fund flacăra unui rug.)

Ereticii. (În cor de departe.)

21. Mintuiește de sabie sufletul meu, din
laba cînelui pe unicul meu.
22. Scapă-mă din gura leului, auzi-mă și
scapă-mă din coarnele unicornului.
23. Spune-voi numele tău fraților mei, în
mijlocul adunării te voi lăuda.

Eva.

O iartă Doamrie bieții păcătoși.

Adam. (Îngrozit.)

Ce cînt grozav!

Lucifer.

E cîntul vost' de nuntă.

Adam.

O, poate fi. Nu mă răpune frica,
Cu orî și ce mă lupt cîu pentru tine.

Călugării. (În cor de departe.)

26. Îmbrăce-se cu rușine și ocară cei ce se
îngînfă asupra-mî.
27. Bucure-se și veselească-se cei ce doresc
dreptatea mea și să zică pururea: Mare
este lehova, cel ce voiește pacea slugei
sale.

(Auzînd accentele corului Adam, care pornise deja
spre ușa mănăstirei s'a oprit loculî; în turn începe să
tipe o cucuvaie, în văzduh plutesc strigoî și înaintea ușii
se ridică din pămînt un schelet, oprindu-se amînițător
în fața lui Adam.)

Eva. (Închizînd degrabă fereastra.)

Ajută-mî Doamne!

Scheletul.

Din pragul ăst sfînt piei!

Adam.

Tu cine ești vedenie?

Scheletul.

Eu sînt acela,
Ce 'n tot sărutul tău va fi de față.

Strigoile. (Rîzînd.)

Simburî bunî și poamă rea,
Și porumbul șerpî scotea
Izora, haide!

Adam.

Ah ce chipurî văd.
Voî v'ați schimbat, orî sufletul meu bietul?
V'am cunoscut cînd mai știați zimbi,
Ce-î adevăr și ce e vis aici?
Voî m'ați vrăjit și brațul meu recade.

Lucifer.

Vezi întîmplarea cum ne întîlnește...
O eu demult doream să am norocul,
Cuviincioasă ceată de strigoî,
Ce 'ntreceți mult în rostul vost' obraznic

Pe nimfele cu trupul desvălit
Și moartea neagră, — vechiul meu tovarăș,
Întortochind virtutea de aievea,
Ca bietul om disprețului s'o dea.
Eu vă salut și-mî pare rău că nu pot
Să staî măcar o noapte între voi.

(Arătările dispar.)

— Sus, Tancred, sus! A 'nchis copila geamul.
De ce mai stăm aici în miez de noapte?
E aspru vîntul, vezi o să răcești!
Vine Helene și atuncia ce mă fac?
Doar' nu s'a da îndrăgostirei dracul?
Pe veci ar fi de rîs și-apoi puterea
Cu mîna lui el și-ar sdrobi-o singur.
E de mirat: cu sîn ferbinte omul,
Se luptă dornic așteptînd iubirea
Și seceră dureri, — cu sîn de gheață
De ea scăpare-abea găsește dracul.

Adam.

Arată-mî rostul altei lumî Lucifer.
Pornind în lupta sfîntului cuvînt
Blăstăm aflat-am, răul înțeleș,
Jertfit-am om spre-a domnului mărire,
Neputincios eu l-am văzut pe om
Întru 'mplinirea dorurilor mele.
Vream să croiesc petreceri mai curate
Și ei le-au scris pe toate 'ntre păcate.
Virtușile cavalereshî clădit-am
Și m'au străpuns în inimă aceste.
O vin de-aici, în lume nouă vin!
Mi-am arătat puterea în destul,
Eu ce-am știut ce-î lupta și 'mpăcarea,
Fără rușine pot locul să-mî las.
De-acum nimic să nu mă 'nsuflească.
— Să miște lumea 'n drumu-î după vrere,
Rotișele-î eu n'o să mai orînduî,
Păcatele-î privindu-le 'mpăcat.
M'am ostenit: odihnă voi și pace!

Lucifer.

Te odichnește deci, dar mai nu cred,
Că duhul tău pe veci neliniștitul
Să-ți deie pace... Vîno deci Adame!

(Cortina.)

(Va urma.)

FOI RĂZLEȚE.

C. Sandu: *Drum și popas*. Note de drum. Schițe. București (Minerva) 1904. Un volum în 8°, pag. 159. Prețul: lei 1.25.

D-l C. Sandu, — cei ce citează «Floarea Albastră» și urmăresc «Sămănătorul» recunosc în el pe pseudonimii *Voinea* și *Miron Aldea*, — a strâns într'un volum de o sută cincî-zeci de pagini cite-va din schițele și notele sale de drum. Și a făcut bine, căci de și cartea sa nu însemnează un eveniment literar, ea conține pagini delicioase, de carl ar fi fost păcat să rămînă îngropate în teancurile de reviste vechi. Fără să fie un artist mare, d-l S. are un bun simț artistic, care-l sfetnic înțelept de cite ori ia pana în mînă. Subiectele schițelor sale, imaginele culese în străinătate n'au nimic extraordinar, ele nu dau năvală asupra lui, cerînd să li se dea formă poetică, ci se încheagă binișor, picătură cu picătură în sufletul său. Dacă cu toate astea din povestaș cumpătat ce e, care știe să ne spună toate într'o limbă atît de frumoasă și de bogată în culori și în întorsături atît de curate rom nești, îl vedem une-orî isbucnind în erupții pătimase, vina nu e a lucrurilor văzute, a impresiilor primite, ci a dragostei nețarmurite de neam și glie rominească, care clocotește tot-deauna în inima lui ca măruntaele unui vulcan ce trebuie din cînd în cînd să dea curs liber focurilor sale. Cînd trenurile îl duc prin țările Apusului luminat, cu inima primitoare, cu ochii deschiși pentru toate frumusețile văzute, el e cu gîndul tot la cîtunul unde s'a născut și bucuria ce o simte puțînd să cunoască lume tot mai depărtată, e împreunată cu regretul că o milă mai mult îl desparte de România, care pentru el e identică cu țaranul român. Sufletul țărănesc e caracteristica operei sale de scriitor. Dacă ne pare une-orî prea brutal, dacă senzualitatea lui prea ne amintește mirosul de carne, cu atît ne place mai mult cîntecul sufletului său nescricat de rafineria orășanească, calea ce o apucă tot-deauna drept spre țintă și vorba lui fără încunjur. Reproduc aici nuvela «În fața Opanezului», un subiect din războiul dela 1877, povestit de unul de care știm sigur c'ar fi fost bucuros însuși între șirurile voinicilor căzuți pentru țară. Dr. S. P.

În fața Opanezului.

— Schiță. —

— Tată, mai povestește-ne ceva din vremea războiului. Știi tu: cînd cu adăposturile din fața Opanezului.

— Hei, bată-vă norocul de copii, apoi nu v'am tot povestit?

— Nu face nimic, tată. Mai istorisește odată, că uite: stăm smirna să te ascultăm.

Și după ce dădu pe gît ultima inghițitură de cafea, colonelul D... începu:

«Cînd ne-a venit și nouă rîndul să pornim la război, eram locotenent în reg. 4 de artilerie din Roman.

Doamne, Doamne, ce jălanie prin satele din spre Dunăre pe unde curgeau oștirile noastre spre Bulgaria!

Lume după lume se ținea pe de marginea oștilor; țaranii și țărance dau de băut în răstimpuri soldaților și florile curgeau, plouau pe noi, murind sub picioarele noastre în pulberea drumului mare. Și 'n tactul muzicilor ce nu măi conteniau, voinicii noștri, furați de marșurile fanfarelor, mergeau sub steagurile filfăitoare «să se spurce la sînge».

Am trecut Dunărea în ziua de sf. Ilie și abia sosisem în satul Kalisovatz cînd am primit ordin să mă despart cu secția mea de baterie și să plec la Riben, un sat ascuns într'o vîlcea care da 'n matca Vidului, adăpostit la miază-noapte și la miază-zi de două dealuri. Pe dealul din spre miază-zi erau cite-va escadroane risipite 'n avant-posturi sub comanda maiorului T...; pe dealul din spre miază-noapte am ridicat eu cu batalionul de dorobanți al maiorului G... reduta Griben.

Opanezul era spre miază-zi pe un gurguiț de deal, dar pînă la această întărire vrăjmașă trebuia să urci două dealuri tăiate de o vale 'n care era satul Kaciamunica.

La dreapta noastră era apa Vidului; în față și cam la stînga 'n fund: Plevna, Bucovul; iar dincolo de ele, armatele rusești.

La cite-va zile după sosirea mea la Riben mă pomenesc cu căpitanul B... — comandantul bateriei călărețe din care făceam parte — venind cu cele-lalte două secții. Era vorba să atacăm demonstrativ fortificațiile Opanezului pentru a atrage în această parte grosul trupelor turcești din Plevna, înlesnind ast-fel atacul decisiv al acestei din urmă poziții și surprinderea pe la spate, învăluirea trupelor vrăjmașe amăgite spre Opanez.

Și iată că 'n aceeași zi primesc — pe la orele cincî după amiază — ordin să pornesc și să aleg pe dealul cel mai apropiat de Opanez o poziție pentru șase baterii și să ridic cu ajutorul unui batalion de vinători ce mi-se va pune la dispoziție, adăposturi pentru cele 36 de tunuri ce vor sosi noaptea.

Am încălecat pe *Derviș*, am urcat dealul din fața Ribenului, am trecut printre avant-posturile de cavalerie de pe culmea aceluși deal și am coborît apoi în vale trecînd prin satul Kaciamunica, părăsit de locuitori,

O adunătură de case cu ușile zăvorite, cu ulițe pustii pe cari doarme pulberea verii.

Numai la o casă din marginea satului o piscică miorlăia plîngătoare, rîcînd cu labele la ușă și strecurîndu-se pe după casă imediat ce m'a

simțit. Și era atita jale în acest bocet de pisică flămîndă, părăsită, perdută 'ntr'un sat pustiu în care tăcerea se lasă tot mai grea, tot mai apăsătoare pe suflet! Am urcat cel-lalt deal pînă ce am zărit forturile Opanezului, am ales poziția cea mai potrivită și m'am ascuns într'un tufiș, așteptînd sosirea vînătorilor.

Vedeam Turci furîșindu-se din forturi spre o prisacă din vale, furînd faguri de miere, răsturnînd stupii, fugînd apoi cari în forturi, cari spre satul Bivolar unde-i zăriam îndrăgostindu-se cu Bulgăroaice.

Vînătorii sosesc în acest timp și pun inimoși mina pe casmale.

După trei ceasuri de muncă adăposturile au fost gata și batalionul vînătorilor a plecat, lăsîndu-mă singur în așteptarea tunurilor și trupelor de infanterie ce trebuiau să ocupe dealul.

Se înoptase de mult și trecui într'un tufiș trăgînd calul după mine.

Pînă'n Opanez — în linie dreaptă — nu era mai mult de trei kilometri.

Pe coasta dealului unde mă aflam, erau bostănării, și luna ce răsărise de vreme, arginta rotungimile pepenilor înrouași.

Stam nemișcat, și puneam din cînd în cînd urechia la pămînt, ascultînd liniștea împetrită ce'nvăluia împrejurimile. Nu pot zice, că-mi era frică de oare-ce, mă așteptam dintr'un moment într'altul să auz huiatul înăbușit al bateriilor și să văz mijind dorobanții noștri.

Totuși singurătatea nețărmurită a locului îngreua avansul timpului și dela o vreme mă surprindeam în fața unei întrebări ce-mi încurca judecata:

— Dar dacă pînă a nu sosi ai noștri, dau ochi, cu vre-o patrulă turcească?!

Și atunci instinctiv îmi pipăiam revolverul și mă uitam la Derviș. Am stat așa în tufiș, pînă la miezul nopții, îndepărtînd cu băgare de samă crengile ce-mi ascundeau vederea și privind din cînd în cînd spre Opanez.

Și de-odată aud dinspre Bivolar țipete și bocete ca de îgropăciune, înfiorînd tăcerea aerului nopții. Apoi țipetele se întetesc, sgomotul crește, și în minutul următor cîteva case trosnesc în flăcări.

Îgemîndu-se 'n zorul lor de-a isbucni 'n văzduh, lumbile de flăcări își tremurau prin ferestre para lor roșietică, se'ntindeau prin podul caselor și răsăriau apoi prin coperiș, mlădindu-se în vârtejul arderii, aci scurtîndu-se, aci involborîndu-se pe de-asupra satului și presărînd scînteii ce sburați ca niște licurici roșii.

Pe după palele de foc luna părea verde, învăluită într'o lumină neobicinuită, ce uimea ochiul iar la lumina lor zăriam Turci alergînd pe uliți, pierînd prin case, ștergîndu-se în umbră cu brațele încărcate de pradă.

Și cînd mi-arunc ochii spre bostănării, ce să vezi? La cincî-zeci de pași de mine, Turcii prădați pepenii și bostanii.

În momentul cînd i-am zărlit, nu știu de-am avut vre-un gînd limpede 'n cap; după cîteva clipite numai am simțit inima svîcnind nebună în coșul pieptului și îngreuierea tîmplelor .de singele svîrlit de ea cu putere.

Mi-am scos revolverul din toc stringîndu-i strașnic mînerul și în clipa aceea un gînd mi-a răsărit în creier cu o luciditate spăimîntătoare.

— Dacă Derviș nechiază, sînt perdut!

M'am apropiat de cal, și-am început a-l mîngăia pe ochi ca pe un frate de cruce, șoptindu-i nici eu nu mai țin minte ce, ștergîndu-i fruntea sărutîndu-i coama, rugîndu-mă ca la Dumnezeu.

Toată viața mi-se concentrase în acest act, ce cumpănia în el zilele unui om.

Fugarul își ciulea nervos urechile, întorcea capul de unde venia sgomotul și se uita la mine cu ochii lui de dobitoac, înțelept și doios — ai fi zis că pricepe și el apropierea morții, acest filfiit de ar.pă nevăzută pe care-l simțiam nu cu urechia, ci cu alt simț mai subtil, mai delicat ca cea mai fină urechiă.

Și în tufișul care ne ascuserăm eu cu Derviș stam nemișcați, încremeniți, — doauă trupuri înfiorate de același fior, doauă suflete'n pragul peirei, înțelegîndu-se în limba negrăită a momentelor pline de misterul morții.

Am stat așa plutînd între viață și moarte, pînă la 2^{1/2} noaptea, cînd patrulele turcești s'au retras spre forturi.

Am eșit atunci din tufiș, m'am uitat cu băgare de seamă prin prejur, am încălecat pe cal și-am cuprins coama cu amîndoauă mîinile, lungindu-i-mă pe greabăn.

Ajuns în Kaciamunica, am răsufat puțin, am tras urechile calului, i-am șters ochii. l'am adăpat și-am început a urca dealul pe a cărui culme erau avant-posturile de cavalerie. Pela jumătatea coastei auz un glonț șuerîndu-i pela urechiă și mai în acel timp o bubuitură de pușcă. Am crezut dintr'ntii că vre-o sentinelă a tras foc, năzărîndu-se vre-o arătare'n vale, dar pocnetele de pușcă indesîndu-se și gloanțele sbîrnăiad numai pe lingă mine, am văzut că în mine trag soldații noștri.

Am oprit calu'n loc și-am strigat cît am putut:

— Nu trage sentinelă. Sunt Român. . . Locotenentul D. . .

Vocea mea fu acoperită de doauă focuri.

Ce să fac?

Să fi urcat înainte eram ucis.

Am legat calul de un copac, la umbră, și-am început a mă tîri pe pîntece. Pe de-asupra mea sbura cînd și cînd cîte un glonț și căluțul părăsît nacheza de-mi rupea inima. În nechezatu

lui era o muștrare, muștrarea tovarășului ce te-a scăpat de moarte și pe care tu-l părăsești, orbit de egoism brutal, stăpînit de gîndu-l de a te salva pe tine mai întîi.

Înaintam cu greu, căci pajiștea era udă de rouă. Mi s'a părut că aud șgomot de voci și zingăniri de săbii și după cîtva timp o voce prelungă, înfiorătoare sparge tăcerea nopței:

— Cinee-i?

— Ofițer român.

O patrulă coboară pînă la mine, mă recunoaște, vine cu mine pînă unde-mi legasem calul și intru în lagărul românesc.

Atacul demonstrativ fusese revocat și eu fusese uitat.

Mi-se părea că vin dintr'o călătorie îndepărtată care-mi zdrobise mădularele și încordările chinuitoare prin care trecusem în noaptea aceea s'a'u topit curînd în somnul adînc ce m'a trîntit în cort, îmbrăcat, echipat în ținuta de campanie.»

C. Sandu.

DIN INTERMEZZO

a lui HENRICH HEINE.

I.

În prea frumoasa lună Maiu
De flori cînd plină-i firea,
Atunci, atunci a pătruns,
În inimă-mi iubirea!

În preafrumoasa lună Maiu,
Cînd pasările cîntă,
Atunci, atunci iam spus ei
Ce doruri mă frămîntă!

II.

Din lacrămile mele
Răsar în giuru-ți flori
Oftările-au să-mi fie
Cor de privighietori.

De mi-î iubi, copilo,
Eu florile ți-oî da,
Și coru'ntreg de pasări
La gîmu-ți va cînta!...

III.

Cînd lung privesc în ochiul tău
Uit ori-ce chin și ori-ce rău,—
Dar cînd gurița ți-o sărut
Nici nu mai știu cînd m'am născut!

Cînd tu de peptu-mi te lipești
Eu am plăceri dumnezești;
Dar cînd îmi zici blind: «te iubesc!»
Eu plînsu nu mi-l mai opresc!

IV.

De buza mea, buza lipește-o copilă,
De lacrămî nu-ți pese!... vor curge'npreună
Și inima-ți strînge-o de inima-mi tare
O flacără de-alta, cu drag se'mpreună!

De-o fi ca să curgă pîriul de lacrimi
În focul ce-o crește aprîns în neștire, —
Sau dacă te-oî strînge în brață — tot una-i!
Muri-voiu de mare, prea mare iubire!

Ludovic Dauș.

CRONICĂ ȘI NOTIȚE.

Jubileul «Familiei». Zilele trecute și-a serbat revista «Familia» jubileul de patru-zeci de ani dela fundarea ei. Lumea romînească dela noi a încununat cu laude și însuflețite doriri de bine vrednicia muncitorului fără hodină. Sărbătorirea veneratului scriitor d-l *Iosif Vulcan*, a fost pornită din curată cinste și sentiment de pietate față de munca îndelungată pe teren literar a neobositului stegar. Toți cîți înțeleg importanța existenței unui organ literar de publicitate la noi, toți cîți barem din auzite cunosc greul susținerii îndelungate a unei reviste literare romînești în Ungaria și toți cîți știu aprecia idealismul curat ce poate împintena pe un muritor de legea noastră întru alegerea unei meserii afît de ingrâte, — au întovărășit cu cuvîntul lor de bine ziua acestui frumos praznic, cînd oamenii de suflet au proslăvit căruntețele de cinste ale unui luptător de bună credință. Din multe părți ale țării au alergat Romîni la *Oradea-Mare* să strîngă mîna, viguroasă încă, a bătrînului cuvîntător din pană; toate corporațiunile menite a veghia peste orînduile vieții noastre publice, și-au trimis soli lor cu jertfele laudei; tinerimea universitară, — de ale cărei porniri de entusiasm a stat tot-deauna afît de aproape fericitul bătrîn, — și-a trimis reprezentanții din toate părțile cu daruri omagiale. Sărbătoarea a fost strălucită și cercetată de multă lume din frumoasa țară a Bihorului, ast-fel că potrivit misiunii culturale de pînă astăzi a «Familiei» — și sărbătoarea ei a avut efecte de o frumoasă afirmare națională-culturală. Pe lîngă «Academia romînă» și «Astra» noastră au fost reprezentate la jubileu o mulțime de societăți și reuniuni. Tinerimea universitară din Paris, Viena, Budapesta, Cernăuți, Cluj și Oradea a avut trimișii săi speciali la jubileu, cari cu mult entusiasm și dragoste au salutat pe veneratul jubilan, iar preoțimea din jurul *Orăzii* în frunte cu l. Sa d-l dr. *D. Radu* episcopul din loc și d-l vicar *V. Mangra* a participat cu multă căldură. Din cuvintele adresate bătrînului gazetar, au cetit

cu toții curată cinste și multă tragere de inimă față de opera de creștere culturală, inaugurată acum patru-zeci de ani și desfășurată aproape o jumătate de veac cu mari jertfe. Strălucirea bogată a multor cununii de aur și argint și căldura cuvintelor rostite la această adunare, au fost o dovadă, că pe lângă toată indiferența de care, nu fără temeii, ne plîngem, totuși mai trăește în lumea noastră o fărîmă de cinste față de purtătorii condeelor. Lacrima de bucurie, ce strălucea în ochii bătrînului jubilent, poate îndemna pe cei cari se plîng de nebăgare în seamă, la muncă, care se va desfășura cu tihnă și perseveranță și nici decît în așteptarea multelor răsplate.

Noi cei grupați în jurul revistei «*Luceafărul*» cari înțelegem și simțim jertfele de tot neamul, de cari e legată editarea unei reviste românești la noi, felicităm cu dragoste opera de străduință a d-lui *Iosif Vulcan*.

* * *

Un turneu artistic. Celebra noastră tragediană d-șoara Agata Bîrsescu proiectează a face la vară un turneu artistic prin centrele mai însemnate românești dela noi. D-șoara Bîrsescu va fi însoțită de tinerii noștri actori d-nii Z. Bârsan și G. Stoica, bursierii «Societății noastre pentru fond de teatru român». În program figurează și cunoscuta tragedie «Fedra», în care d-șoara Agata Bîrsescu are o creație splendidă. (*G. Trans.*)

* * *

O nouă revistă teologică. Studenții în teologie din Cernăuți au luat inițiativa pentru înființarea unei reviste teologice, care să fie în același timp organul tuturor seminariilor și școalelor superioare pregătitoare de «vestitori ai cuvîntului dumnezeesc». La apelul lansat de Cernăuțeni, au răspuns pînă acum tinerii clerici din București și Arad. Se mai așteaptă aderarea celor din Iași, Sibiu și Caransebeș, pentru ca să apară întîiul număr al revistei «pentru promovarea literaturii și științei în biserica romînă ortodoxă» și pentru «încheierea unei corespondențe de studii între studenții de azi și bărbații de mîine». Proiectata revistă poate, în adevăr, să aducă servicii frumoase cauzei culturale și nu putem decît să felicităm pe tinerii inițiatori, îndemnîndu-i să pună toată stăruința pentru realizarea planului lor.

* * *

Dl Ilarie Chendi a apus sub presă un nou volum intitulat «*Foiletoane*».

* * *

Sărbătoarea dela Putna. O lună ne mai desparte de ziua marelui praznic al neamului nostru, cînd vor alerga toate sufletele cu credință la groapa Voevodului Ștefan. După cum e știut, o magnifica poruncă oprește tineretului dela

noi participarea la această sărbătoare. Chibzuința domoală se oprește, cînd vede hotarele întinse ale multelor opreliști și nu prea rămîne dumirită cînd cercetează pricina lor. Tineretul, care putea din acest praznic să tragă multe învățături de tot soiul, cari i premeneau sufletul educat în lumea de funingine morală a capitalei, ar fi avut un prilej de înălțare a cugetelor și a inimei, care nici cînd nu e școală stricăcioasă pentru viitoarea generație de cetățeni cinstiți. Ast-fel s'a mai adăogat încă un acord dureros, la simfonia de jale a unui neam pacinic. Bieților studenți, cari și de altfel au ocașie atît de rară să-și cinstească cu inimă curată icoanele de vrednicie ale neamului lor, le-a fost tăiată deocamdată cărarea, spre mirarea tuturor acelora, cari nu cunosc orînduile noastre de trai și cari au protestat împotriva acestei opreliști. Tineretul nostru e destul de cuminte, ca singur să hotărască asupra ținutei sale față de această poruncă. Un lucru însă e știut: sufletele tuturor vor alerga la Putna să îngenuncheze pe țărîna strălucirei noastre din trecut, — aici se sfirșește hotarul poruncilor. Fiecare va trece cu ochii paginile cari povestesc istoria voevodului Ștefan cel Mare și, trăgînd învățatură din rostul celor vechi și noi — va încresta la ravașul inimei lui cea-ce clipa i poruncește — pentru-că și asta cade afară de hotarele poruncilor magnifice și nemagnifice.

* * *

Asociațiunea publică, cu terminul de 15 Iulie a. c., un nou concurs pentru postul de secretar prim, în condițiunile cunoscute.

CĂRȚI ȘI REVISTE.

(Dări de seamă și notițe bibliografice.)

Armîna (Romînca.) De dl *P. Vulcan*. A-ți iubi neamul și țara în care te-ai născut, a fost tot-deauna și este o virtute, și încă o virtute aleasă.

Domnul Petru Vulcan, originar din Macedonia, astăzi domiciliat în orașul lui Ovidiu de pe malurile Mării-Negre, se pare a fi înzestrat în de ajuns cu această podoabă sufletească, căci scrie cărți, despre patria și neamul d-sale dela Pind. Și'n aceste cărți îl întîlnești vorbind, cînd dușos — ceva din accentele lirei străbunului exilat la Tomis, — cînd în fanfare de entusiasm și îmbărbătare, despre iubitul și asupritul neam latin din Balcani.

Ultima d-sale carte e *Armîna*, «roman social din epoca renașterii poporului Romîn dela Pind»

— cum o întitulează d-sa. În acest roman își dovedește încă odată calitatea de «*bun român*» și cea că nu e *bun scriitor*. Într'adevăr, nici n'avem să ne mirăm, căci aceste două noțiuni nu sunt identice, și nici nu e de lipsă să fie.

Domnul Vulcan ar putea să fie de folos neamului său, mergînd în Macedonia vulcanică, luptînd acolo pentru luminarea înapoiților, pentru înflorirea literaturii dialectale, căci cei de-acolo nu cîștigă nimic, sau greu ceva, învățînd dialectul dunărean; — mai bine, mai firesc și mai ușor e să-și întemeieze ei înșiși o cultură a lor proprie, rezultată din viața lor de acolo, care să corăspundă trebuințelor locale.

Dl Vulcan în loc să redacteze în România o droaie de reviste slabe, imposibile, mai bine ar redacta, dacă peste tot poate, una și bună în dialect pentru «frații dela Pind.» Chiar și *Armîna* dacă ar fi scrisă în dialect, ar avea o valoare, cea a operelor din zorile mișcărilor literare. Dar scrisă în dialect dunărean, dl Vulcan nu trebuia să uite, că se adresează unui public, care are simț și chiar un trecut literar. A mai face azi în literatură pe naționalistul cu pară de foc în gură, a mai crea păpuși de ceară, cari își afirmă «originea prin cuvîntări» și cari spun dialoguri învățate, par'că, din «Polyglott Kuntze» cu coperte în mai multe colori; a presenta într'o lumină atît de falsă pe bieții Farșeroți, «plămădiți din aluatul vitejiei», ciobani cări iată cum vorbesc :

—«Eū totuși mi-am făcut datoria, venind să vă transmit un ordin, care vă privește să-l esecutați, în caz de vr'un atac din partea cuiva. Averea stăpînului e pe cîmp deschis, și urmează să fie păzită de rău făcători. Aveți învoielii cu el, angajamente, cari vă obligă la datorii în schimb.» (pg. 61.)

Însamnă a te face culpabil de păcatul falsificării spiritelor, cari cred în scrisul tău. Acest păcat întunecă buna intențiune a pornirilor d-sale literare de *bun român*, fiind că nu intențiunile ci faptele vorbesc.

Noi nu recomandăm publicului nostru cartea dlui Vulcan, fiind că a o ceti e o pierdere de vreme și o silă. Teza romanului: femeia armână a fost și este «scutul de oțel, stîncă de granit de care s'au izbit valurile spumegoase ale unor vremuri de restriște», adevă ea a fost și este ele-

mentul de conservare națională a Romînilor de la Pind, e real și pentru noi, și-ar fi interesant de lucrat. Dacă dl Vulcan ar avea calitățile unui artist, care știe închiega opere de valoare, dacă d-lui ar avea talentul pătrunderii psihologice și puterea de sintetizare a sociologului, ar fi putut face un roman de caractere. Tipul rene-gatului — Lala, la dl Vulcan — nu e studiat, și ca tip presintă note sufletești interesante. Viața noastră romînească de aici încă produce din cînd în cînd asemenea exemplare, avem cîte-va interesante, cari n'ar trebui să scape noveliștilor noștri.

E obiceiul bun la reviste, că despre cărțile rele să nu se vorbească. Despre *Armîna* d-lui Vulcan am amintit, fiind că acestei cărți, la noi i s'a făcut reclamă și fiind că voiam să ferim pe cetitori de o lectură nefolositoare. N'am analizat și dovedit, ci numai constatat lipsa de valoare a acestei cărți, fiind că ea e prea evidentă.

* * *

Sever Secula, Un Memoriu a lui *Moise Nicoară*, monografie istorică Arad, 1904.

Monografiile istorice cari să scoată la lumină tainele trecutului nostru apropiat, ar trebui să se scrie cît de multe, fiindcă numai aceste obicînuiesc pe oameni cu munca metodică, numai aceste pot pregăti terenul lucrărilor mai mari de sintetizare. Astăzi, noi Romîni din Ungaria n'avem o istorie critică a trecutului nostru, biserica unită și neunită asemenea nu, și ar fi timpul.

Domnul Secula, găsind cîteva scrisori de ale lui *Moise Nicoară*, (Nicorescu), a reinviat pe un erou al luptelor de desrobire națională bisericească a noastră, dela începutul veacului trecut.

Dl Secula putea scrie o monografie cu mult mai bine informată asupra lui *Moise Nicoară*, dacă cunoștea corespondența acestuia păstrată în trei pachete la Academia Romîna. Aici sunt o mulțime de scrisori foarte importante: dela P. Maior, Diaconovich-Loga, Iorgovici etc. și mai multe manuscrise de ale lui. Studiarea acestui material e indispensabil pentru cei ce vor să scrie istoria diecesei Aradului, care după cît știm se prepară.

* * *

În editura Institutului *Minerva*, Bucureșii (Strada Regală 6) a apărut: «*Istoria lui Ștefan cel Mare* povestită neamului Romînesc de *Nicolae Iorga*. P. 75 bani; ediția de lux cu note prețioase lei 2.50

Despre această minunată istorie a domniei lui Ștefan cel Mare vom vorbi mai pe larg în *Foile Răzlețe* din numărul viitor. Pînă atuncî recomandăm din inimă această prețioasă lucrare a strălucitului istoric, care e scrisă cu multă dragoste sinceră de neam, cu multă competență

și cu adevărat pe înțelesul tuturor. Cartea are o copertă foarte frumoasă în colorii și mai multe ilustrațiuni bine executate.

* * *

Junimea literară, a. I. nr. 5 (Mai), revista fraților noștri din Bucovina, se prezintă cu un material bogat și interesant. Sumarul nr. 5 e următorul: Șiretele (versuri), *Rotică*; Poezii noi (conferință, urmare). *Dr. S. Pușcariu*; Norocul (versuri), *Nicu Dracinschi*; Reîntoarcerea (schiță), *Nicu Nalbă*; Din «Schilflieder» de Lenaü (trad), *Lili*; *Ale mării și iubirii valuri* (Grillparzer, trad. urm.), *C. Berariu*; De ce? (versuri), *N. Dracinschi*; Viorici (fine), *S. Fl. Marian*; Făt frumos etc. (urm.), *V. Morariu*; Dări de seamă; Cronică; Posta red. — Recomandăm și noi din inimă revista fraților noștri cu aceleași idealuri de propășire.

* * *

Repertoriul bibliografic al producțiunii literare române din țara noastră pe a. 1903, pe care-l publică «Transilvania», organul Asociațiunii, prezintă un tablou interesant al gradului nostru de cultură. În a. 1903 au apărut 128 de volume, dintre cari 18 fac parte din lit. bisericească (teologie, etc.), 31 din lit. școlară (pedagogie, didactică, etc.), 6 din literatura istorică, 2 economică, 3 din cea științifică și enciclopedică, 12 *Diverse*, 16 din calendaristică. Literatura frumoasă are 42 de volume împărțite astfel: dramă 14, novele, schițe, romane 11, ist. literat., critică 2, scrieri populare 15. E semnificativ, că poezii n'au apărut publicate în volum. La literatura dramatică sînt cele 12 broșuri ale en-grosistului Th. Alexi. Slab e reprezentat ramul științific și enciclopedic, pînă cînd noi avem atîta lipsă de știință — popularizată, dacă nu originală.

* * *

M. Sadoveanu, *Povestiri*, Institutul *Minerva*, București 1904. Prețul lei 1.50. Asupra acestui volum vom reveni în una din foile răzlețe, în care ne vom ocupa mai pe larg despre acest nou talent productiv al literaturii noastre, care după-cum sîntem informați va scoate în curînd de sub tipar și romanul »*Șoimii*,» publicat în Foiletonul «*Voinței Naționale*» din București.

* * *

Biblioteca Poporală a «Asociațiunii». Nr. 8. «Icoane din Istoria Grecilor vechi Partea I și II de Victor Lazăr, în care se povestește într'un stil ușor Istoria Grecilor, din care cercurile didactice vor putea culege des-tule învățături. Pentru popor sînt prea cu multe amănunte, și prea școlastică. Autorul trebuia să citească Istoria Grecilor de Ispirescu, scrisă pentru popor, și atunci putea nimeri mai ușor firea scrierilor menite minții țărănești.

* * *

Dr. Alexics György, *Román nyelvtan és gyakorló könyv*. Gramatica limbii române cu exerciții. Ediția a II-a, Budapesta 1904. Dl. Alexici profesor de limba română la Academia Orientală de Comerț din Budapesta a îmbunătățit mult această ediție, așa, că în forma ei de astăzi e cea mai bună gramatică practică a limbii române, scrisă în limba maghiară.

* * *

Cărțile Săteanului Român. Sub acest titlu «*Răvașul*» din Cluj a început să publice niște mici broșurele cu prețul de 10 bani, cari sînt menite a răspîndi gustul de citit în popor și a-l povățui cu sfaturi chibzuite. Pînă acum au apărut: *Schițe din popor* de **George Stoica**, minunatul povestitor, cunoscut publicului și din coloanele noastre și *Păcatele noastre* de Petru Suciu.

* * *

Alex. Țințariu. *Așa a fost să fie*, piesă populară într'un act, Brașov 1904 (Librăria Ciurcu, Prețul 40 fil.) O nouă broșură din «*Biblioteca Teatrală*», care stă la nivelul tovarășelor ei, e dotivită într'un Țințariu simplu, pentru cei mai simpli diletanți dramatici ce și-i poate închipui veacul nostru.

* * *

Convorbiri Literare, Anul 38, No. 5 1904, conține povestea orientală «*Namouna*» de Alfred de Musset, trad. de Volenti. Studii și notițe filologice de dr. S. Pușcariu, continuarea romanului Din Rucăr. Fiziologia vocalelor românești *ă* și *î* de dr. Radu D. Sbiera, etc.

* * *

Biblioteca pentru toți. Editura librăriei Alcalay, București, un număr 30 bani. Cele mai recente numere ale acestei biblioteci, care a contribuit atît de mult la popularizarea autorilor noștri, sînt: *Momente culturale*, de **Ioan Bianu**, cuprinzînd o notiță biografică asupra d-lui Ioan Bianu scrisă de Ilarie Chendi, distinsul publicist, — o cuvîntare a d-lui Bianu «*Despre Cultura și literatura românească în secolul al XIX-lea*», în care cu multă competență și claritate se fixează principalele momente culturale ale veacului trecut, pe urmă scurte studii asupra lui Timoteiu Cipariu, Dosofteiu, A. Treb. Laurian, Costache Conachi și A. P. Ilarian; al doilea număr e *Don Quijote*, de Cervantes, cu o notiță biografică și ilustrațiuni.

Recomandăm cu căldură publicului nostru cetitor volumele ieftine și bune ale acestei biblioteci.

* * *

În editura librăriei *C. Sfetva*, București, a apărut: Gh. Becescu-Silvan, *Ștefan cel Mare*, «după cele mai vechi hrisoave și cele mai noi cercetări istorice, cu o copertă artistică». Prețul 50 bani. O broșurică care «seamăn pe lume nu are» în felul nechibzuit cu care se vorbește «publicului din toate țările române» de «neasămănatul voevod» a cărui țară — descoperă autorul — că se întindea «dela Nistru pînă la cetate (?) de Baltă și Ciceul din Ardeal» și al cărui mormînt (poate al doilea) e la Suceava.

* * *

Aceiaș autor va publica în editura Alcalay — București — povestea: *Bătrînul Dan*, care de sigur nu va fi mai puțin nedeamnă de memoria marelui Voevod.

* * *

D. R. Rosetti-Max, *Între Capșa și Palat*. Institutul Minerva, București 1904. Un volum de 224 pag. Prețul 2 lei.

Sub titlul de mai sus autorul și-a adunat într'un volum mai multe impresii, cari se citesc cu destulă ușurință.

* * *

Sămănătorul, No. 21 și 22 «Zece Maiu» și două poarte de perfecți, de N. Iorga, o novelă de I. Ciocirlan o schiță de N. Beldiceanu. Poesii, cronici de N. Iorga și I. Scurtu.

* * *

Făt-Frumos, An. I, No. 5. Sfirșitul frumoasei novele «Neamul». Udreștilor de I. Al. Brătescu-Voineaș, poesii de A. C. Cuza, G. Tutoreanu și D. Nanu, Documente de Econ. I. Antonovic.

* * *

Familia, An. 40, No. 21 și 22. Numărul jubilar al «Familiei» se prezintă în condițiuni demne de vârsta ei de patru decenii. Cei mai aleși cugetători ai neamului nostru, în frunte cu regina-poetă Carmen-Sylva, s'au grăbit să aducă prinusul iubirei și al respectului bătrînului muncitor pe ogorul culturii rominești. Trecînd cu vîdere unele îndrăznețe imitațiuni nereușite (După Maslu) și unele epigrame petulante și altele mai mărunțele, acest număr e cea mai frumoasă cunună de lauri, care încunună munca stăruitoare a d-lui Vulean.

Octavian T. Codru.

* * *

«Fonetica alfabetului cirilic în textele romîne din veacul XVI și XVII în legătură cu monumentele paleo,- sîrbo,- bulgaro,- ruso,- și romîno-slave» de *Ilie Bărbulescu*. (București, 1904 prețul 6 lei). E o carte voluminoasă de 493 fețe, care ca introducere se ocupă cu felurile de scriere la romîni, arătînd că noi ortografia cirilică am primit-o dela bulgari, probabil în veacul XII. În cele următoare dovedește, luînd pe rînd toate sunetele noastre, că aceleași sisteme de ortografie, ce s'au folosit și s'au dezvoltat la slavii, se găsesc și se reogîndesc și în modul de scriere cirilic, întrebuițat de scriitorii noștri în decursul veacurilor. Nimic nu e inventat de dînsii, nici o literă nu e făurită de romîni cum se credea pînă acuma; tot ce avem scris cu slove, e luat dela meșterii noștri slavii, în special dela bulgari.

Cartea d-lui Bărbulescu, care dovedește o largă și temeinică erudiție pe terenul slavistic, a delăturat din cale multe credințe deșerte, înrădăcinate în literatura noastră. Ea e un cîștig pentru filologia romînă și o lucrare de prima necesitate pentru cel ce se pregătește să fie filolog romîn.

Nu e aici locul, în revista menită pentru publicul mare, ca să discutăm unele chestii nu

pe deplin lămurite de d-sa; atîta însă trebuie să accentuăm, că de și este o lucrare migăloasă, totuși și cel laic o poate frunzări cu mult folos.

Ne pare cam ciudată explicarea, că *â* dela sfirșitul cuvintelor ce se găsește foarte des mai cu seamă la *Dosoftei* și azi încă e un fenomen propriu în dialectul moldovenesc, ar fi o influență străină și anume poate «coreiască» (p. 230). Asta ar însemna atîta că noi am contopit un element de tot considerabil evreesc și că evreii mai nainte (fenomenul se constată deja în veacul XVII) erau într'un număr mai mare prin Moldova decît astăzi. Se știe însă, că mulțimea de ovrei din Moldova e de o proveniență mai recentă și că ei nu se contopesc cu poporul între care trăesc, numai lepădîndu-și legea. Fenomene fonetice în cazul cel mai rar împrumută un popor dela altul, căci se pot întîmpla în urma împrumutării și schimbării fiziologice; dar și dacă împrumută, fenomenul rămîne izolat și se reștrînge la un grup de tot mic al unui popor. În ori-ce caz însă trebuie să fie la mijloc și amestec de sînge. Fiind vorbă de moldoveni, noi credem că poporul malo-rus a contribuit la formarea acestui fenomen, din care am romîniza foarte mulți, mai cu seamă în Moldova.

Dr. . A

POȘTA REDACȚIEI.

Sisifus. Versurile ce ne trimiteți sînt de spirit, decît un lucru avem de observat: excepționăm *fondul* versurilor trimise. D-ta, urmărind cu atențiune publicațiunile din revista noastră, în deosebii poesia ce se face la noi, aș putut țaga de seamă ținta ce urmărîm și isvorul subiectelor noastre. Apropie-te și d-ta de acest isvor și atunci ni-se întîlnesc cărările. Din cele trimise e mai domoală:

DURA LEX.

Vino la sînul meu Ninon
Naivă, dulce bafaderă,
Atîtea visuri azi avem
Și-atîtea sticle de maderă.

Aleargă flutur aurii
Căci visele se trec Ninon
Așa e legea firii 'ntregi:
Maderă azi, mine sifon.

M. P. în L. Sint slabe.
«Floarea Lotus». — S'a uscat ?

APARE:	ABONAMENTUL:
La 1 și 15 a fie-cărei luni, stil v.	Pe 1 an 12 cor., pe jumătate de an 6 cor.
Prețul unui esemplar 50 bani.	Pentru străinătate 1 an 16 frane.
In România 65 bani.	

Redacția: IV., STR. ZÖLDFÄ, 7. Administrația: VI., Str. Vörösmarty 60/a.

Tipografia «Poporul Romîn», Budapesta, strada Vörösmarty 60/a.